

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

De Feudis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

nus quadragesimam partem pretii, in modo etiam vigesima. Hanc partem pretii, siue quinquagesimam, siue vigesimam, iuris canonici, & civilis interpretes appellant Laudemium: porò laudemium in Latinum nomen non est; sed Longobardum, quamuis à Latino verbo, meo iudicio, deducatur: laudare, teste Aciato *in Parergis*, Antiqui vsurpabant pro Approbare, unde dictum esse videtur Laudemium, laudatium, quemadmodum à Dono donatium. Quia nimirum, Emphyteuticarius, cum annuente & consentiente Domino rem vendit, & quinquagesimam pretii partem Domino pendit, tunc Dominus laudat, hoc est, approbat venditionem, & emphyteusim renouat, ac propterea ea pretii pars, quæ ipsi præstatur, Laudemium dicitur, quasi laudatium.

Quinto quaeritur, An sit soluendum Laudemium Domino, cum emphyteuticarius rem emphyteoticam ad alium transfert donatione? Respondeo cum Siluest. *in verbo emphyteusis, qu. 2.* esse soluendum, & Laudemium debetis, qui rem emphyteoticam donatione recipit, nec enim eam accipere potest, nisi illum ad rem emphyteoticam Dominus admittat: quod si rei possessionem absque domini consensu accepit, iure suo cadit, & communem esse sententiam, videlicet Laudemium Domino debetis, testatur Iulius Clarus *lib. 4. receptarum sententiarum, quasi. 23.*

DE FEVDIS.

MULTI Iuris Ciuilis interpretes de Feudis scripserunt, inter alios. Franciscus Sousbeckius, Franciscus Curtius iunior, Iacobus cognomēto de Ardizone, Iacobinus S. Georgii, Ioā. Baptista Caccialupus, Petrus de Bella Pertica, Petrus Rauennas, Valdricus Zafius, Laurentius Syluanus, Petrus Rebuffus, Ioan. Blanchus, Ioan. Ferrarius, Andreas Iserria, Guilielmus Hānctonius, Martinus de Siluanis. Varias in idem quaestiones de Feudis, Aluarotus, Baldus, & Syllanus disputarūt. Præterea extāt duo libri Feudorū in corpore (vt dicūt) iuris ciuilis, quos Obertus Iuris consultus ex vsu Mediolanensū, & aliarū ciuitatum, satis cōfuse collegit: in quibus nōnullæ cōstitutiones Imperatoriæ legūtur, vide licet Lotharii eius nominis primi, & Lotharii secūdi, Federici primi, & Federici secūdi, & Henrici septimi. Porro canonici iuris interpretes tractant de Feudis, *cap. 1. & 11. de Feudis*. Eguinarius Baro Iuris cōsultus Gallus quatuor libros edidit *de iure beneficiorū*, hoc est, de iure Feudorū, & titulos ac libros Feudorū breuiter explicauit, & Franciscus Duarenus commentarium edidit in cōsuetudines Feudorum.

Vnde dictum sit Feudum, & vnde Feuda originem traxerint.

CAPVT I.

URSI Ciuilis interpretes passim aiunt Feudum esse deductum à Fide, quia is, qui rem in Feudum accipit, de data se rei domino obstringit, & obligat: Verior tamen est illorum opinio, qui dicunt, Feudum esse vocabulū Gothicum, vel Longobardicum, non Latinum, deductum fortasse à Germanica voce Feudi, quæ bellum, siue militiam significat. Vnde in constitutionibus Caroli Magni, Fedofus dicitur, qui hostis est publicus.

Cæperunt igitur Feuda ex eo tempore, quo Longobardi in Italia regnum tenuerunt, quos deinde in Feudis dandis Carolus Magnus, ac postea eius, & demum Germani Imperatores in Francia, Italia, Britannia, & Germania imitati fuerunt.

Nam præda bello occupata victor ea lege colenda, & fruenda suis militibus tradebat, vt cum perpetuo domini agnoscerent, & se illius homines, hoc est, quasi clientes profiterentur: & propterea huiusmodi præda feuda dicebantur, & qui ea accipiebant, Vasalli appellabantur, quasi famuli. Non enim serui, aut famuli dici voluerunt, sed nomine paulo honestiore Vasalli, hoc est, subiecti iurisdictioni eius, qui rem in feudum dabat: & qua profitebantur se esse homines illius, à quo rem in feudum accipiebant, edita, & constituta est solennis in feudis accipiendis formula, scilicet, vt fidem, & hominum præstarent, quod postea magis Barbare dictum est Homagium. Et ab initio feuda quædam quasi precario tantum dabantur, vt ea dominus, quoties ei libeter, vel commo dum esset, reuocaret & reuocaret. Postea vero institutum est, vt etiam in perpetuum res fidei & domini conditione feuda traderentur. Franciscus Conanus vult vasallos esse dictos, qui olim coloni dicebantur, & ab antiquioribus Galis deductam esse consuetudinem, vt præda in feudum darentur, eo quod Cæsar *lib. 3. de Bello Gallico* scripserit, eos, qui opibus valentes, multos habuisse deuitos, quos secum in bellum ducerent, Solduros vocatos sua lingua, quorum hæc erat conditio, vt omnibus in vita commodis vna cum his fruerebantur, quorum se amicitia dedidissent. Quod si quid his per vim accidisset, aut eundem casum sentirent ipsi, aut mortem ipsi conficerent.

Feudum igitur est genus quoddam clientelæ, quo vel dignitas, vel vctigal, vel prædium aliquod ea lege datur alicui, vt & ipse, & ipsius posteris atque hæredes beneficii auctorem perpetuo agnoscant, & quasi pro patrono colant & habeant, eiusque caput, existimationem, & fortunas omnes tueantur.

Illius igitur origo & causa fuit, vt victores cum gratiam suis Ducibus, Præfectis, ac militibus pro opera in bellis & præliis egregie nauata referre vellent, honoribus & facultatibus, quæ fuerant gentium bello deuictorum, sibi deuincirent, & obligarent: & proinde tanquam deuotos clientes haberent, quorum opera bello partem prouinciam in posterum, si opus esset, tueri possent: & hos sua lingua Vasallos nuncuparunt, hoc est, siue iurisdictioni subiectos. Eguinarius Baro quod cæteri auctores voce Longobardica, Feudum appellant, vocat beneficium: & cum, qui vulgo dicitur vasallus, seu potius Feudatarius, nuncupat beneficium.

†

Feudorum varia genera & diuersa.

CAPVT II.

INNUMERAS Iurisconsulti Feudorum species enumerant, tot videlicet, quot solent esse pactiones in feudis apponitur. Ego tamen doctrinæ causa, earum aliquas recensabo.

Feudum igitur multiplex est. Nam aut propriè, aut impropriè dicitur feudum: propriè est, quod impliciter pure, & directo conceditur, nulla temporis, aut certi obsequii, officii, siue seruitii, vt dicunt, determinatione, §. penultimo & ultimo tit. Quid sit inuestitura lib. 2. Feudo. & tit. Quibus modis feudum constitui potest. cap. 1. lib. 2. Feudo.

Feudum impropriè censetur, quod ad certum officium, vel obsequium est ex pacto concessum, §. ult. tit. Quid sit inuestitura lib. 2. Feudo. talia feuda sunt, quæ certis temporibus, locisque certum debent officium, vt aduentanti in oppidum regi, vel in prouinciam, mensam apparare, apponere feracula, aquam suppeditare lauandis manibus, ignem absque fumo struere, alseruare niuem in æstate, ensem præferre, coronam regiam puluino aurato impolitam manibus tenere, domum, vel certam quampiam arcem custodire: quod dicitur feudum Guardie, hoc est, custodiæ: vel res Principis gubernare & procurare, quod dicitur feudum Castaldie, hoc est, procurationis.

Secundò, feudum vel est Regale, vel non Regale. Regale est, quod ab Imperatore, vel Romano Pontifice, vel à Rege, vel à Principe, qui superiore non agnoscat, conceditur, habens, præter simplicem iurisdictionem, dignitatis nomen, & ius, quod Titulum vocant, videlicet, Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & cætera id genus beneficia, cap. 1. tit. Quis dicatur Dux, lib. 2. Feudo. Feudum non Regale est, quod nihil dignitatis, vel eminentiæ affert, siue à Principe ipso, siue ab inferioribus, vt plerumque fit, constituitur, cap. 1. tit. De iis, qui feudum dare possunt lib. 2. Feudorum.

Tertiò, feudum aliud est nobile aliud ignobile. Nobile habetur, quod suum possessorem, siue accipientis personam vel nobilem facit, vel si prius fuerat, nobilem ostendit: vt eum ab Imperatore, vel à Rege conceditur, cap. 1. tit. Quis dicatur Dux, lib. 2. Feudo. Ignobile feudum est, quod à plebe, vel priuatis hominibus concedi solet. Item dicitur dari à minoribus Valuaforibus, hoc est, plebeis, quasi ad valuas stantibus. cap. 1. tit. De iis, qui feudum dare possunt, lib. 2. Feudo.

Quartò, feudum aut est Ecclesiasticum, aut seculare. Ecclesiasticum est, quod vel Ecclesia dat alteri, vel ipsa accipit ab alio, vel quod in Clericum confertur, vel quod clericus, vt clericus concedit, cap. 1. tit. De iis, qui feudum dare possunt, lib. 2. Feudo. Seclulare feudum est, quod à ciuili Principe, vel à quolibet alio laico accipitur, cap. 1. §. Marchio, tit. De iis, qui feudum dare possunt.

Quintò, feudum, aliud est Reale, aliud Personale, reale est, quod ad hæredes iure transit, tum Domini, tum beneficiarii, cap. 1. tit. De iis, qui feudum dare possunt lib. 2. Feudo. Personale dupliciter est, vno modo, quia ad hæredes accipientis non transmittitur, quamuis dantis possessores obliget: cuiusmodi est, quod conceditur alicui causa pacis tuendæ, aut territorii custodiendæ, vel arcis, vel domus, quod (vt supra diximus) feudum guardiæ nominatur. Tale etiã est, quod datur causa procurandæ, vel gubernandæ rei Principis, quod feudum castaldie vocatur, cap. 1. tit. De feudo guardiæ, lib. 2. Feudo. Altero modo feudum personale censetur, quod neque ad dantis, neque ad accipientis hæredes pertinet, vt solidata cap. 1. tit. Quis dicatur Dux, lib. 2. Feudo. solidata dicitur Longobardicæ pensio solidorum.

Sextò, feudum aut est masculinum, quod tantum ad mares pertinet: aut femininum, quod feminis etiam ex pacto conceditur, §. Filiam de successu feudi, lib. 2. Feudo. &

§. Hoc quoque, tit. De iis, qui feudum dare possunt, eodem libro.

Septimò, feudum aut est Antiquum, aut Paternum, aut Nouum: Antiquum est, quod Maiores communis agnationis supra quartum gradum habuerunt. Paternum feudum est, quod parentes, siue progenitores vique ad quartum gradum tenuerunt, veluti auus, proauus, abauus, atauus, nam tritauius, & reliqui superiores Maiores appellantur, & feudum, quod illi acquisierunt, non paternum nominatur. Nouum verò feudum vocatur, quod cepit in persona beneficiarii, neque ad eum peruenit ex successione, cap. 1. de successu, tit. de successione feudi, libro 1. feudorum: est item maternum feudum, quod à femina cognationis capite descendit, cap. 1. tit. de feudo femina lib. 2. Feudo.

Octauò, feudum aut diuidi non potest, quod ideo dicitur indiuiduum, aut est diuifium, quod diuisionem admittit. Indiuiduum feudum est Regnum, Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & cætera, quæ dignitatem habent, reliqua verò feuda diuisionem admittunt.

Nonò, feudum aut est arctioris fidelitatis, & obsequii, aut simplicis fidelitatis, & obsequii. Is tenet feudum primum, qui in verba Domini iurauit. Is tenet feudum secundum, qui rem in feudum accipit, promittens, non iurans, fidelitatem & obsequium.

Decimò, feudum aut dicitur Ligium, aut non ligium. Ligium est, cum quis iurat se Domino fidelem futurum contra omnem hominem, nullo excepto. Non ligium est, quando in iure iurando is, qui iurat fidelitatem, excipit in premissum Dominum, veluti si iures te Duci futurum fidelem in omnibus, exceptis iis, quæ ad imperatorem, vel Regem, vel principem pertinent. Denique si feudum datur ex pacto, vt ad annum duret, dicitur Annale: Vt transeat ad hæredes, dicitur Hereditarium: si pecunia sit empti, dicitur emptium.

Sciendum est varias esse consuetudines in feudis: nam aliæ sunt in Germania, aliæ in Francia, aliæ in Italia: & in Italia aliæ sunt in Ducatu Mediolanensi, aliæ in Regno Neapolitano. Et hinc est, vt Autores, qui de feudis agunt, varias sententias sequantur, nam alii scriptores sunt Germani, alii Galli, alii Itali, Medionanenses, aut Neapolitani.

Quid sit Feudum.

CAPVT III.

PRIMO queritur, quot, & quæ ad feudi naturam pertineant? Pertinent hæc: quæ sequuntur.

Primò, Dominus retinet sibi rectum dominium, & proprietatem, cap. 1. tit. In quibus causis feudum amittitur. In lib. 2. feudorum.

Secundò vile dominium transit ad eum, qui rem in feudum accipit, & propterea ille habet actionem vindicandi rem quasi dominus alioqui vindicare non posset, iuxta id quod habetur in l. Quintus ff. de auro, & argento legato.

Tertiò: Dominus habet ciuilem possessionem: is verò, cui data est res in feudum, naturaliter possidet, quia penes dominum manet proprietatis, & directum dominium rei.

Quartò, feudum solum consistit in rebus soli, & rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus habentur.

Quintò, si qui feudum accipit, Domino consuetum obsequium non præstat, feudi ius amittit, & à feudo repellitur.

Sextò, sine domini voluntate feudum alienari non potest.

Septimò, Feudum, quando simpliciter datur, in perpetuum datur, non ad tempus, nisi id in pacto exprimitur.

Octa-

Octavo, Dominus ei, qui rem in feudum accipit, tradit possessionem.

Secundo quaeritur, quot ex praedictis pertineant ad substantiam feudi, sine quibus feudum esse non possit? Respondeo, duo tantum, videlicet, ut in feudum data sit res soli, vel immobilis, vel quae talis habeatur, & is, qui rem accipit in feudum, fidelitatem & obsequium Domino promittat: & hinc fit, ut directum dominium maneat penes Dominum, & utile transeat in beneficium.

Reliqua sunt in feudo praeternaturalia: quae sicut in aliis contractibus, salva feudi substantia, conditionis mutantur, ut si in haeredes non transmittatur ex pacto, ita ut dicatur feudum personale: vel si annum tantum duret: vel ad aliud certum tempus, & dicatur annuum, & temporarium: vel ut ad haeredes transferatur, & dicatur hereditarium: vel ut transeat ad foeminas, & dicatur foemininum, vel si officium, aut debitum obsequium remittat, vel fidelitatis sacramentum, siue iurandum, ita ut sic feudum immune & liberum: denique si certa alia pacta apponantur, ut custodia domus, vel arcis, vel territorii: unde dictum est feudum guardiae: vel procuratio rerum, unde vocatur feudum Castaldiae: Castaldus enim est procurator, vel gubernator rerum: vel in singulos annos certa innumerata pecunia, vel in fructibus rei pensio.

Tertio quaeritur, in quoniam feudum differat ab emphyteusi? Differat in multis.

Primo, qui rem in emphyteusim accipit, non debet Domino obsequium personale, sed reale dumtaxat pensionem: ac is qui rem accipit, in feudum simpliciter, & proprie, debet Domino personale obsequium: quamvis etiam aliquando in singulos annos ex pacto, certam pecuniae quantitatem soluat.

Secundo, si fuerit controuersia inter eos, qui rem nomine feudi habent, dominus habet ius cognoscendi, & iudicandi causam: Secus in emphyteusi. Ratio est, quia Dominus feudi, sibi personam eius, qui feudum accipit, obstrinxit, & obligauit, ac proinde in eum iurisdictionem exerceat: ac dominus rei emphyteuticae emphyteutici personam sibi minime deuinxit, nisi ratione rei in emphyteusim datae.

Tertio, sine Domini consensu beneficiarius, siue feudatarius feudum in pignus dare non potest, cum tamen possit rem emphyteoticam emphyteuticarius, ut in hoc eodem libro ostendit, cap. 9. Ratio est, quia qui rem in feudum accipit simpliciter & proprie, solum debet Domino obsequium personale, non aliquam pensionem, in numerata pecunia, vel in fructibus rei consistentem, nisi ex pacto: ac emphyteuticarius debet Domino pensionem ex fructibus rei, & ita potest eam rem in pignus creditori dare, ut is ex ea re fructus percipiat, quibus suum debitum recuperaret.

Quarto, qui rem in feudum simpliciter accipit, nequit absque Domini voluntate feudum alteri dare: & emphyteuticarius ius suum potest alteri donare. Causa rei ratio haec est, quia beneficiarius, siue feudatarius persona manet Domino obligata: unde feudatarius nequit alterum in sui locum subrogare & supponere: Dominus enim feudatarii personam elegit. An in emphyteusi, res, non persona emphyteuticarij est obstricta Domino.

Quinto, in feudo foemina succedere nequit, nisi fuerit feudum foemininum, aut nisi id expressè actum fuerit. Et personale foemina autem nequit seruire Domino aequè idoneè, ac vir: ac res in emphyteusim datur, ut is qui accipit, eam meliorem efficiat, quod aequè, ac vir potest foemina praestare.

Sexto eadè ratione fit, ut feudatarius nequeat villo modo feudum ad alium transferre: ut potest emphyteuticarius ius suum alteri donare, vel legare, quia feudatarius suam personam domino obligauit, & eius fidem Dominus elegit: ac res in emphyteusim datur, ut melior fiat.

Septimo, feudatarius non cogitur Domino obsequium praestare, nisi exigente Domino: ac emphyteuticarius, tem-

pote constituto debet omnino pensionem Domino solvere, ob eam scilicet causam, quia feudatarius debet Domino personale obsequium: ac hoc praestare non cogitur, nisi indigente & postulante Domino: emphyteuticarius verò debet ad certum diem pensionem Domino: Dies autem pro Domino interpellat, quamuis ipse dominus non peccat.

Ultimo feudatarius potest sine Domini voluntate: scilicet feudo abdicare, ac emphyteuticarius nequit citra Domini rei emphyteuticæ consentum, illum dimittere: propterea quod Dominus feudum in feudum dat alicui, ut de eo bene mereatur, hoc est, studio, & amore conferendi in eum beneficium, ac proinde feudum est in gratiam, & utilitatem feudatarii, ac rem accipit quis in emphyteusim, ut reddat eam meliorem, quod est in bonum & utilitatem Domini. Ergo feudatarius feudum deponere potest sine Domini voluntate: ac emphyteuticarius verò non potest rem emphyteoticam deserere.

Qua res possint in feudum dari.

CAPVT IV.

PRIMO quaeritur, An res aliena in feudum dari queat? Respondeo, in cap. i. tituli de Inuestitu. de re aliena facta lib. 2. Feud. hoc haberi: (si quis sciens rem alienam, dederit in feudum ignorantibus, tunc is, qui accipit, potest agere, ut alia res eundem bonitatis, & aetimationis sibi detur in feudum, cum prima sit euicta. At si quis sciens, rem alienam accepit in feudum, nisi speciali pacto sibi prospexit, agere non potest euicta re.)

Secundo quaeritur, An res alteri obligata possit in feudum dari? Respondeo ex eodem capite, Aut is qui accipit, scit rem obligatam alteri, aut ignorat: si ignorat, potest agere, ut alia res aequè bona, & quae tantuodem valeat, sibi detur: si sciens, non potest agere, nisi speciali pacto sibi cauere.

Tertio quaeritur, An Dominus possit in feudum dare, cum feudum nondum est apertum? Feudum apertum dicitur, quod est vacuum possessore beneficiario: quemadmodum aperta via appellatur, quae in veterem statum redacta est. Feudum igitur, quod adhuc à veteri beneficiario possidetur, non dicitur apertum feudum. Respondeo igitur: Aut Dominus dat in feudum, sub conditione videlicet, si vetus beneficiarius decesserit absque filiis, & nepotibus, & agnatis, ad ipsum feudum vocatis: vel sub conditione, scilicet, quando ipsum feudum ad Dominum iure deuolutum fuerit: Aut dat simpliciter absque vlla conditione. Si primum, tunc contractus subsistit, ut est communis opinio, teste Iulio Claro libro 4. Sententiarum, §. Feudum, q. 14. Si secundum, tunc contractus non valet, etiam si postea vetus beneficiarius absque haerede ad feudum vocato è viuis excesserit: quia tractu temporis non conualescit, quod initio irritum fuit. Sic communis sententia, eodem Iulio Claro teste. Et certe Principes cauere debent, ne deint occasionem optandae, & captandae mortis, concedentes feuda, quae nondum sunt aperta: sicut enim beneficium Ecclesiasticum cum nondum sit possessore vacuum, hoc est, quum non vacet, conferri in alterum nequit, si nec feudum, quod adhuc à veteri beneficiario, siue feudatario possiderit.

Quarto quaeritur, An res incorporales, cuiusmodi sunt seruitutes rerum, vel personarum, & ius exigendi redditum annuum perpetuum, possint in feudum dari? Possunt, quia tales res pro immobilibus habentur, & in eis, quasi possessionem, & quasi dominium esse dicimus. I. Seruitutes qua. ff. De Seruitut. urban. c. 1. Possessores. C. de Feudis patrimonial. lib. 11.

Quinto

Quintò quaeritur, An res, quam alienare prohibemur, possit in feudum dari: Non potest dari in feudum nouum, bene tamen in feudum vetus. *c. i. tit. Per quos fiat investitura lib. 2. Feud. ubi habetur sic: Noui vero investitura feudi, non ab alio rectè fit, nisi ab eo, qui legitime suorum bonorum administrationem habet: qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus impeditur alienare, is nec per feudum poterit investituram facere.* Ratio diuersitas est, quia vetus feudum est, quod quis a parentibus ad feudum vocatus habet: nouum verò feudum est, quod nunc primum datur, & traditur: ergo is, qui prohibetur rem alienare, in feudum nouum dare non potest, quia rem alienat, ac cum vetus feudum renouat, beneficium in eo consummando, vel et possessionem tradendo, non alienat rem, quia alienatam inuenit.

Sextò quaeritur, An Episcopus, vel Ecclesie Præpositus possint Ecclesie, cui præest, in feudum nouum dare? Respondeo, certè iuris esse, rerum Ecclesiasticarum alienationem iure communi prohiberi. *Authen. de non alien. aut permutat. reb. Ecclesiast. Et Authen. de Ecclesia. ff. rerum alienat. Et solut. Et c. Nulli. de reb. Eccl. non alien. nisi ex certis causis, & causa, & solenni iuris formula seruata. c. sine exceptione, 12. q. 2. c. Dudum. de reb. Eccles. non alienat. in 6. Vnde, nisi id licet, quod habetur in c. 2. de Feudis. res immobiles Ecclesie in feudum dari non possunt: hoc enim Episcopi, & Prælati Ecclesiarum iure iurando promittunt.*

Quid verò, si res Ecclesie solita fuerint in feudum dari, poterant Prælati iterum in feudum dare, si redierint ad Ecclesiam liberè feudo, eo quod beneficiarius à feudo ceciderit, vel eo quod absque legitima prole decesserit? Respondeo, tunc posse in feudum dare, dum modo id sit in euentum Ecclesie vtilitatem. *cap. vlt. de Feudis. etiam absque alia solenni iuris formula, quia tunc Prælati alienant res Ecclesie, quæ alienari solite sunt: ad talem verò alienationem non requiritur alia solenni formula, nisi ut ipsa sit in euentum Ecclesie vtilitatem.*

Quid tandem si Ecclesia non possit feudum recuperare, resisteat beneficiarius, seu feudatarius potentia? Respondet Panormitanus *ex cap. vlt. de Feudis*, posse tunc Ecclesiam feudum in alterum potentiorum conferre, qui recuperet feudum, sibi que rehaereat Ecclesiam.

Septimò quaeritur, An decima, quæ solita est in feudum dari laicis ante Concilium Lateranense (sub Alexandro III. si libera ad Ecclesiam reuersa fuerit, possit de nouo in feudum dari laico? Non potest, quia ad suam naturam, & conditionem redit. *c. Prohibemus, de Decimis.*

Qui possint feudum dare, & accipere.

CAPVT V.

PRIMO quaeritur, An Episcopus possit in feudum dare res Ecclesie, cui præest? Respondet Hostiensis *in summa tit. de feudis, versu. Quis possit constituere.* Olim in feudum dare solebant res Ecclesiarum, Episcopus, Præpositus & Abbatissa, *ut constat ex libro 1. Feudorum. tit. Qui dare in feudum possint. tit. 6. eod. lib. dicitur: Item si Episcopus, vel Abbas vel Abbatissa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Ecclesiarum, quæ eis subiectæ sunt, & tituli vocantur, nullum habere vigorem, secundum hoc, quod constitutum est à Papa Urbano in Sanctam Synodo, hoc est illud, quod post eius decretum fuerit datum: quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet.* sic sibi. Nunc autem Episcopi, vel alii Ecclesiarum Prælati dare in feudum res Ecclesie non possunt, nisi Romani Pontificis auctoritate, & mandato, *c. Per tuas, de donationibus.* Hoc verò, inquit Hostiensis, locum habet in rebus Ecclesiarum, quæ non sunt solite in feudum dari: alioqui enim res, quæ ab antiquo tempore, nomine, & iure feudi concedi

consueverunt, possunt Episcopi in feudum dare, cum iubeat ad Ecclesiam redierint, & feudum Ecclesie non noceat, *cap. vlt. de Feudis. ubi sic habetur: (Ad hæc, si vassallatum tuum feudum alienare contingat, amplius filium vel consanguineum eiusdem feudi consortem de ipso valeas inuestire: & si feudum per te recuperare non possis, facile potes concedere alteri, per quem ipsa Ecclesia valeat rehaere.) Sic ibi, hoc est, qui ipsum feudum recuperet, & Ecclesiam vel feudi dominam agnoscat.*

Secundò quaeritur, An possit Episcopus decimas in feudum dare, hoc est, ius decimas exigendi, & percipiendi? Non potest: *id enim colligitur ex c. Prohibemus, de decimis, & id ratio ipsa confirmat, quia tale ius est spirituale, quod nequit in laicum cadere, decimæ enim debentur Ecclesie, tanquam stipendia & alimenta Clericorum ministrantium in eo, cap. His itaque, 13. quest. 1. Et c. Ad hæc, c. Quamuis, Et c. de decimis.* Concilio Lateranensi sub Alexandro III. in habetur in *c. Prohibemus, de decimis*, sancitum est, ne decimæ, quas laici ante illud Concilium auctoritate, & consensu Ecclesie acquisierant, in laicos transferrent. Noluit Concilium adimere possidentibus iam decimas, sed prohibuit, ne in alios laicos transferrent. Et quia difficile est probare titulum, videlicet se acquisiuisse decimas ante illud Concilium Lateranense, receptum est vlt. in Gallia, teste Duareno in *Commenta. de feudis. ca. 5. nu. 7.* ut laici eas retineant, dummodo possessionem excedentem hominum memoriam, id est, centum annorum probent: & se recognouisse Ecclesiam earum decimarum dominam, & nominis ius possidisse.

Dubie verò quaestionis est, An laicus, qui tales decimas possidet, possit eas in feudum dare? Non potest iure: nam interdictum illi, hoc est, *c. Prohibemus, de decimis*, nihilominus tamen, inquit Zazius in *Epitome in usus feudorum*, in Germania id sit consuetudine. Duareno auctore, in *Commenta. de feudis. 3. nu. 7.* putat nihil obitare, quod habetur in *c. Prohibemus*, quo minus laicus, qui decimas tales in feudum acceptas possidet, eas donare, vendere, & in feudum dare laicis possit: quod probat auctoritate Caroli Molmeri, & ratione. Quia Concilium, ait, interdicat laico, ne tales decimas alienet, & transferat in laicos, sed nihilominus consuetudine retinetur, ut id possit, quia ante Concilium Lateranense, datae sunt laicis decimæ ea conditione, ut possent eas in feudum dare: quod ius quaeritur laicis Pontifex non potuit auferre. Ceterum contra ius & rationem hæc scripsit Duareno. Quis enim negare iure potest, potuisse Concilium, & Pontificem id potestatis & iuris adimere laicis, cum hæc decimarum capax non sit, nisi auctoritate & privilegio speciali Ecclesie? Quis tandem inficiari merito queat, eam consuetudinem esse corruptellam, cum sit facti. Canonibus contraria? Quid hæc in iura vi testimonio Caroli Molmeri ad excusandam corruptellam, qui multa & dixit, & scripsit contra immunitatem Ecclesiasticam, & auctoritatem Pontificiam sacris sanctionibus confirmatam.

Tertiò quaeritur, An Romanus Pontifex possit in feudum dare res non solum Romanæ Ecclesie, sed etiam cuiusvis alie Ecclesie? Possit, quia iure diuino est caput & pastor omnium Ecclesiarum, *c. Cuncta per mundum, 9. q. 2. Curius par. 2. de feudis, Et Zazius in Epitome in usus feudorum c. 5. Hanneton. lib. 1. iuris Feudorum, c. 5.*

Quartò quaeritur, An Abbas, & alii Clerici inferiores possint in feudum dare bona Ecclesie, cuius administratiōnem habent? Possunt, si rerum Ecclesiasticarum administrationem habent, *lib. 1. feudorum tit. 1.* Hoc locum habet in us, qui præ sunt Ecclesie, ut Abbas, Præpositus, & alii similes. Item, si res Ecclesie solita est in feudum dari, *cap. 2. de feudis, Et lib. 1. feudorum tit. 1. Et in eod. libro titul. 6. §. idem habetur.* Idem iuris est, si sit Præpositus, vel Abbatissa, vel alia Ecclesiastica persona, quæ antiquitus non sit solita in feudum dare, scilicet, ut quod dederit, de iure non valeat.

Quintò quaeritur de laicis, An Duces, Marchiones, & Co-

miles in feudum dare queant. Possunt, immo etiam alii nobiles vti eis inferiores, qui Barones dicuntur. Nam in *lib. 1. Feudorum tit. 1. De iis, qui feudum dare possunt. vers. Marchio*, dicitur: (Marchio, & Comes similiter feudum dare possunt. Sunt etiam alii, qui ab istis feuda accipiunt, qui & ipsi feuda dare possunt: ipsi verò, qui ab eis accipiunt feudum, minores Valuasores dicuntur.) sic ibi.

Sextò quaeritur, An minores Valuasores possint in feudum dare, *lib. 1. Feudorum tit. 1. §. Notandum*, sic est: (illud beneficium, quod à Regis Capitaneis, atque Regni Valuasoribus aliis impenditur, propriè iure feudi censetur. Illud verò, quod à minoribus in alios transfertur: non iure feudi indicatur, licet aliter in curia Mediolanensi obieretur.) Idem habetur *lib. 2. Tit. 7. de natura feudi*. Sciendum est *lib. 2. Feudorum tit. 10. Quis dicatur Dux, Marchio, Comes*, dici maiores Valuasores, qui à Rege, duce, vel príncipe duce Maiore, vel Comite feudum accipiunt, qui verò accipiunt feudum à Valuasoribus maioribus, dicuntur Valuasores minores: & qui accipiunt à Valuasoribus minoribus, dicuntur Valuasores, id est, Valuasores minimi: qui olim feudum non dabant, licet feudum transferrebant, & transferrebant in alios, hoc est, feudum novum in suis rebus propriis, & liberis ab omni feudo non constituebant, sed vsu postea receptum est, vt etiam novum feudum darent.

Septimò quaeritur, An quisvis patrifamilias, quamvis ignobilis sit, plebeius, rusticus, habens praedium allodialè, hoc est, patrimoniale liberum ab omni feudo, & nulla dignitatis, vel praerogative conditione praeditum, possit in feudum dare? Conuenit inter omnes posse dare alicui plebeio, vel rustico, quia *lib. 1. Feudorum tit. 3. dicitur*: (Novi verò inuestitura feudi non ab alio rectè fit, nisi ab eo, qui legitime suorum bonorum administrationem habet:) ergo à contrario, qui habet liberam suorum bonorum administrationem, potest rem suam in feudum dare. Vnde dicunt, id, quod habetur *lib. 1. Feud. tit. 1. videlicet* Feudum novum non date, nisi cum, qui est aliqua dignitate praeditus, esse correctum per id, quod dicitur *eodem lib. 1. tit. 7. Duareo. commentario in consuetudines feudorum. cap. 7. n. 11. negat* posse in feudum dare, quia in feudum dare est dignitatis, qui enim dat in feudum vasallos, quos dicitur, habet: at qui vasallos habet, iurisdictionem in eos exercet. *lib. 1. Feud. tit. 3. de prohibita feudi alienatione*. Sed talis dignitas homini ignobili, plebeio, & rustico non conuenit. Quaequid sit de iure, sequenda est in hoc consuetudo gentis, provinciae, vel patriae.

Octavò quaeritur, An minor viginti quinque annis possit in feudum dare? Novum feudum, si curator em habeat, dare non potest, licet vetus possit. *lib. 2. §. ad tit. 2. in principio*, nam res suas alienare non potest: at non videtur alienare, qui veterem alienationem renouat, *ex l. 1. §. Aqueductus. ff. de aqua quotidiana. & stagna*. Pupillus verò, quia non potest se obligare, quamvis conditionem suam possit meliorem facere, nequit dare in feudum. Idem dicendum est de furioso, qui rerum suarum administrationem non habet. *l. 1. cui ff. de actio. & oblig.*

Nonò quaeritur, An femina possit in feudum rem suam dare? potest *lib. 1. Feudorum. tit. 2. Per quos fiat inuestitura. §. Feminam*, vbi dicitur: (Feminam quoque etiam noui feudi inuestituram facere posse, plerumque consentunt.)

Decimò quaeritur, qui possint feudum accipere? *lib. 1. Feud. tit. 3. §. personam*, dicitur: Personam verò inuestituram accipientem non distinguimus. Hoc dixit, quia ante doerant, multum referre, vt maior sit, an minor is, qui feudum dat, siue inuestit alicquem. Quæres, an seruus feudum accipere queat? Potest, vt dicitur *lib. 1. Feudorum. tit. 3. §. Personam*. Et quemadmodum seruus res

alias iure communi domino acquirit, sic etiam feudum acquirit domino.

Quibus modis feudum acquiratur, & primum de inuestitura.

CAPVT VI.

PRIMO quaeritur, Quot modis feudum acquiratur? Respondeo, tribus modis, inuestitura, longa possessione, hoc est, praescriptione, & successione. De his omnibus singulatim dicendum est, de quibus Ardzon *lib. de vsibus feudorum. cap. 36. Curtius, tractatu de feudis par. 2. quest. 4. Lazarus in Epitome feudorum. cap. 6. num. 1. & 2. Francionius lib. 1. de iure feudorum. cap. 7. Duarenus in commentario in consuetudines feudorum in cap. 7.*

Secundò quaeritur, Quomodo per inuestituram feudum dari, & accipi solet? hoc est quaerere, Quo ritu, & formula, quis per inuestituram feudum det, vel accipiat? Sciendum est, recentiores iuris Civilis, & Canonici interpretes cum quis rem in feudum accipit, siue feudo donatur, eum feudo inuestiri, dicere solere, & ipsam feudi apprehensionem, siue silectionem inuestituram appellant.

Potèd inuestitura, barbarum nomen est, nec apud Latinos scriptores vsipiam legitur, sed solum in legibus Longobardorum, & Francorum, & Germanorum *vest*, & *Deust*, in hisce legibus inueniuntur ficta vocabula, pro eo, quod Latine diceretur, confirmare, & stabilire. Inuestitura igitur est apprehensio possessionis feudi, & is dicitur in feudum inuestiri, qui feudi possessionem nanciscitur. Fit autem talis inuestitura, cum hasta, vel cum aliquod aliud corporatum instrumentum traditur à domino: quomodo etiam Romani iuris instituto, nullae alienationes sola conventionione fiebant, sed solenni mancipatione, vel naturali traditione, adhibita certa verborum formula firmandi causa *l. ff. de praterita stipulat. Sic* Longobardi titum aliquem, erecto scilicet vexillo, vel gladio, vel hasta, praeter conventionem, adhiberi volebant, sed praecipue hasta tradita, quia apud veteres celeberrime fuisse ritus haste. Vnde Iustinus *lib. 49. (Per ea, inquit, tempora reges hastas pro diademate habebant. Nam, & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres hastas coluerunt: ob eius religionis memoriam, ad huc Deorum simulacris hastae adduntur.) Sic ille. Et notum est ex historis Livii, Appiani, & Taciti, Populi Romani institutum fuisse, vt Regibus appellatis, senatus auream coronam, auream patellam, sellam eburneam, sepiorem eburneam, togam praetam, & palmatam tunicam mitteret.*

Potèd, vt varia sunt feudorum genera, sic vari inuestiturae ritus, & formulae fuerunt: nam alia in Imperatoribus designandis, alia in Regibus creandis, alia in Episcopis, alia in Ducibus, Marchionibus, & aliis minoribus dignitatibus insignia adhiberi solebant. Imperatori quidem Germanico primùm gladius accingitur, tum amillae humeris imponatur, post in manus scriptum datur, ad extremum capiti corona inleitur: vt litteris prodidit Theophilus in *Historia Ottonis I. Imperatoris. cap. 6. qui alio in loco. cap. 20. in Regis Romanorum inauguratione globum, & anulum adungit*; & Herno dus in *Historia Estavorum lib. 1. cap. 32. scribit*, Fac nobis (ait Imperator) reddi coronam, anulum, & purpuram, caeteraque ad inuestituram Imperatoriam pertinentia.

In caeteris verò regnis interdum hasta tantum nonnquam vsuque. Gregorius Turonensis *lib. 7. cap. 23. (post hæc, inquit, Rex Guntranus, data in manus Regis Childerberti hasta, ait: Hoc est iudicium, quo tibi omne regnum meum tradidi. Aimorus lib. 1. cap. 68. (Tunc de muni Guntranus rex hastam, quam manu gerebat, nepoti tradidit, inquit: Hoc, amantissimè nepos indicio noueris, te mihi successurum.) Et lib. 5. ca. 17. (Vbi Dominus Imperator filium suum Carolum armis virilibus, id est, ense, cinxit, corona regali caput insigniuit.) Episcopatum autem con-*

ferendum inigne fuit scriptum, Ducatus, Marchionatus & Comitatus, vexillum. Vnde Saxo lib. 3. art. 60. (Imperator cum scepro confert feuda spiritualibus, cum vexillo autem, secularibus omnia feuda illustris dignitatis.)

Papalis autem dignitatis ornamenta, & insignia describit Cremonensis in Paschali 2. his verbis: (Indutus deinde cocineam chlamydem, tiarâq; eius capiti imposita, comitante populo, & clero, equo albo ad Lateranum. Vbi eum in fe de ad eam rem parata, aliquâdiu quieverit, balteo succingitur, vnde septem claves, septemq; sigilla pendebant. Deinde atrium Lateranense inuisit, sceptrum Pontificium manibus gerens.) Hæc ille.

Minores autem & inferiores modo hasta, modo annulo, modo fuisse inuestiuntur, lib. feudorum 2. tit. 2. quando hasta, vel aliud corporatum quid portigitur à Domino, se inuestituram facere dicit: quod vassallus, cum ei de inuestitura controuersa mouetur, proferte, atq; ostentare solet, lib. 2. Feudorum tit. 27 §. 7. Quemadmodum enim iure Romanorum cum claves, aut annulus signatorius dabatur, quasi alienationis testificandæ causa, solennis formula fuit. Cum pater, §. pater, ff. de legatis. 2. & post claves, aut annuli possessio tradebatur: sic in Feudis hasta, vel annulus confertur, & is, cui datur, in Domini fidem & clientelam admittitur.

Potest in inuestitura, ut habetur lib. 2. feud. cap. 32. adhiberi testes, qui vel sunt pares Curie, id est, vassalli eiusdè Domini, qui feudum concedit, vel sunt extranei, quando Dominus alios vassallos non habet, aut quando clericus feudo donatur: nam tunc etiam possunt adhiberi quilibet testes, siue pares curie, siue extranei: immò etiam siue testibus aliquando clerici inuestiuntur, lib. 1. feud. tit. 26.

Dubie questionis est, An testes solum requirantur ad probationem inuestituræ, an verò etiam ad iustitiam. Glossa lib. 2. feud. tit. 32. tenet, solum requiri ad probationem. Idem habent Angelus, & Siluest. in verb. inuestitura. communis est opinio feudistarum esse necessarios testes ad substantiam inuestituræ: quod colligitur ex lib. 2. tit. 32. vbi dicitur non valere inuestituram sine hac solennitate factâ. Ita Curtius, Ardzoo, Zazius, Hanetonius de v. lib. feudo. cap. 41. Duarenus comment. in consuetudines feudorum, cap. 8. num. 3.

Tertiò queritur, quem effectum habeat inuestitura? Respondeo, eam valere ad substantiam feudi: vnde ad transferendum ius feudi, opus est inuestitura, nec aliter feudi dominium transit ad alium. Vnde etiam si Domino iubete, quis prædii possessionem teneat nomine feudi, non poterit ea ratione feudi dominium consequi sine inuestitura. lib. 10. feudo. tit. 25. Obiicies, lib. 2. feud. tit. 33. sic haberi: (Si quis possidet feudum, Domino iubente, haberi illam possessionem pro inuestitura, ergo ad substantiam feudi inuestitura non est necessaria.) Respondeo: solum sibi dici, possessionem accedente iusta Domini haberi pro inuestitura, videlicet tunc, cum Dominus iusserit possideri eorâ paribus curie: quia in hoc tantum ab inuestitura differt, quod in ea desideratur, vt Dominus tradat, illi hastam, vel annulum, vel clauem.

Quartò queritur, An Dominus post inuestituram, debeat feudi possessionem tradere, an verò possit voluntatem mutare, & præstare solum id, quod interest eius, quem inuestiuit: lib. 2. feud. tit. 26 §. Sic facta, habetur, Dominum cogi, tradere possessionem, nec satis scire, si præstet id, quod interest: quod quidè singulare est in feudo: nam alias qui promittit, liberatur à promissione, si soluat, quod interest, stipulatione, §. Non diuiduntur, ff. de verb. oblig. & qui promittit tradere librum, vel ædificare domum, liber est ea obligatione, præstando, quod interest. Vnde inuestituram sequitur traditio possessionis, lib. 2. feud. tit. 4. & seq. Sed fidelitas, siue fides de obsequio præstando, debet antecedere traditionem possessionis, lib. 2. feud. tit. 7. ergo inuestitura præcedit, & deinde sequitur fidelitas, mox fidelitatem sequitur traditio possessionis.

Quintò queritur, quando plures inuestituræ sunt eiusdem feudi, cui potius earum standum sit, præsertim cum ex

interpositis conditionibus, vna inuestitura cum altera pugnat. v. g. ex feudi conditione, prima inuestitura non tantum ad masculos, sed ad feminas quoq; pertinet: & deinde quia recessum est ab ea feudi natura, in secunda inuestitura tantum est, vt masculi tantum succedant, quæstio est, vtri inuestituræ, antiquæ ne, an nouæ standum sit? Respondet Glossa lib. 2. feudo. tit. 14. Inuestituræ primæ tenorem esse seruandum: quia primæ inuestituræ non potest pactum secundæ nocere, Glossa lib. 2. tit. 49. per pactum enim ius acquisitum alteri perimi nequit, l. Si vnus, ff. de pactis. In feudo igitur per primam personam ius acquisitum est certis personis, & ideo non potest pacto illius adiri.

De longa possessione, qua dicitur prescriptio, qua acquiritur feudum.

CAPVT VII.

PRIMO queritur, quot annorum longa possessio intelligatur in acquirendo feudo? Respondeo, si feudum sit profanum & sæculare, longam possessionem, siue præscriptionem debere esse triginta annorum, quia tametsi iure civili longa possessio dicatur viginis, aut decem annorum, l. vlt. D. de prescript. longi temporis, singulare tamè est in feudo, vt quæuis nulla inuestitura præcessit, locum tamè habeat præscriptio triginta annorum, quia tanto temporis spatio tolerantur, & permittuntur actiones, l. omnes, C. de prescrip. triginta annorum.

Secundò queritur, quot, & quæ sint necessaria in tali præscriptione feudi? Respondeo, duo esse necessaria: Primum, vt quis possederit per triginta annos. Secundò, vt possederit tanquam feudum: veluti cum Titius nullum ius haberet in feudo, spatio tamen triginta annorum, vsus est eo feudo tanquam feudo, præstando obsequium Domino tanquam vassallus, tametsi postea dici queat, nunquam eum feudum in feudo Titio fuisse concessum, præscriptione tamen tunc ille se potest, lib. 2. feudo. tit. 26 §. Si quis. Et idem iuris est in Domino, quia est eadem ratio. Vt si quis nihil iuris habeat in feudo, eo vtatur triginta annis, ex gens obsequia, tanquam directum dominium habens, & perinde, ac si feudum concessisset, præscriptione directum dominium acquirit.

Tertiò queritur, An feudum Ecclesiasticum præscriptio ne possit acquiri? Respondeo, posse quidem, sed non spatio triginta annorum, vt acquiratur feudum sæculare: requiritur enim cursus quadraginta annorum, vt contra quamlibet Ecclesiam præscriptio procedat. Authen. exactio, C. de Sacrosan. Eccles. Et contra Ecclesiam Romanorum præscriptio non currit nisi spatio centum annorum, quia aliter præscriptio in aliis bonis contra Romanam Ecclesiam non procedit.

Quartò queritur, An beneficiarius, siue vassallus longo tempore contra Domini ius præscribere queat. Exemplum sit: Feudum habet Titius vassallus non liberum, sed fidei obnoxium, quæstio est, num possit sibi præscriptione acquirere libertatem ab obsequio, & contra, An Dominus possit etiam præscribere à longo tempore contra vassallos? hoc est querere, An Dominus, qui non habet plenum ius in feudo possit sibi præscriptione acquirere plenum dominium?

Communis est sententia, vt dixi, q. 2. hoc eodem capite, posse: quia spatio triginta annorum, vel quadraginta, actiones permittuntur.

**

De successione, qua feudum acquiritur.

CAPUT VIII.

VS v receptum est, ut Feudum successione acquiratur, ita ut transeat ad heredes, *lib. 1. feud. tit. 1. 1.* quibus olim feuda temporaria tantum essent, *lib. 2. feud. tit. 1.* Obitu enim eius, qui feudum accipiebat, hincbatur. Unde tunc feuda erant personalia, hoc est, quæ cum ipsa persona extinguantur: postea vñ facta sunt realia, id est, talia, ut transmittantur ad heredes.

Primo queritur, an muti, qui loqui non possunt, item an surdi, cæci, claudi, vel alii membris capti succedant in feudo? Ratio dubitandi est, quia nonnulli senserunt, à feudo eos excludi, hoc est, feudum paternum retinere non posse, quia obsequium Domino præstare nequeunt, *lib. feud. 1. tit. 6. §. Quin etiam*, dicitur sic: (Morus feudum retinere non potest.) At *lib. 2. tit. 36.* habetur: (Mutos, cæcos, surdos, claudos, vel aliter imperfectos, etiam si sic natus fuerit, totum feudum paternum retinebit, sic Oberus & Gerardus, & multi alii. Quidam tamen dicunt eum, qui talis est natus feudum retinere non posse, quia seruire Domino non valet.) Hæc ibi. Communis est sententia, mutos, & surdos, claudos, cæcos, & alios similes, feudum paternum retinere, quia per alium sibi substitutum præstare obsequia possunt, quæ Domino debentur. Hæc sententia quamvis cum iure ipso non congruat, vñ tamen recepta est.

Secundo queritur, An femina in feudo succedat? *lib. 1. feud. tit. 1. §. Hoc autem*, femina in feudo excluduntur, eo quod femina capax non sit officiorum, quæ ad obsequia feudorum pertinent: nec sunt idoneæ feminae, ad militandum, *Leum prator. ff. de iudiciis*. Ex quo fit, ut si Titius necce perit feudum sibi, & filiis, & morietur sine filiis masculis, relicta filia, ea in feudo non succedat, sed revertatur ad Dominum.

Sunt tamen quædam causæ exceptæ, quibus feudum ad feminas transfertur. Prima quidem, si pacto in iurisdictione impetratū sit, ut feudum feminis, & quæ ex feminis descendit, succedat in feudo, *lib. 1. feud. tit. 1. §. 1. 2. tit. 11.* Secunda, si feudum sit femineum, siue maternum, hoc est, quod originem habet à feminis: tunc enim sine eodem modo succedunt, ut masculi, *lib. 2. feud. tit. 30.* Nec contrarium habetur, *lib. 2. tit. 30.* quia feminae in feudo femineo succedunt, si masculi deficient. Tertio, si filia, mortuo patre, sit à Domino inuestita, vel quia feudum redemit à Domino: vel quia Dominus voluit iterum ob meritum patris eam inuestire, *lib. 1. feud. tit. 24.* Item si femina inuestiatur agnatis consentientibus, tunc enim nulla eis iniuria fit, *lib. 2. feud. tit. 39.* Quarta, quando feudum est omnino liberum, hoc est, nulli obsequio, vel seruitio obnoxium: tunc enim femina succedere potest. *Baldus, & Curtius. l. quous ff. de suis & legitimis heredibus*. Idem iuris est, si tale obsequium & seruitium sit, ut à femina præstari queat. Quinta, si sit in provincia consuetudine receptum, ut feminae succedant, *lib. 2. feud. tit. 1.* Quares, an si in familia quædam feminae consueverint in feudo succedere, quemadmodum masculi, habenda ratio sit eius consuetudinis, quamvis eius provincie talis consuetudo non sit: Respondet Alexander *in l. Si consuetudo. C. de testamen. valere consuetudinem, si familia talis sit, ut iurisdictionem habeat: Vnum tamen illud annotandum est, in his causis, in quibus feminae dicuntur succedere, semper eas excludi, si masculi extant, his vero deficientibus, admittuntur, *lib. 1. feud. tit. 8. §. Filia*. Alexander *conf. 79.* Duarenus *in commentario in consuetudines feud. cap. 10. n. 99.* nisi consuetudo, vel pactum expressim contrarium habuerit. Quare tamen dictum sit, ut hii succedant cum filiabus, hii tamen succedere non poterunt, nisi filii deficientibus, *lib. 2. feud. tit. 17. & lib. 2. tit. 6. §. Quin etiam*.*

Tertio queritur, Quid dicendum sit, si quis feudum accepit sibi, & descendens masculis, an masculi ex feminis descendentes ad feudum admittantur? Ratio dubitandi est, quia tales masculi verè sunt ex descendensibus & sunt masculi ergo iuccedunt. Communis est sententia, teste Curtio, *parte 3. in tract. de feudis, memb. 1. ad finem*, & Duarenò *in commentario in consuetudines feud. cap. 10. n. 3.* non admitti ad successione: præsertim quoties quis vñ est his verbis (Agnationis conferuanda gratia) Certum enim est, non contineri eos, qui ex feminis descendunt, quia illi cum matre extra agnationem & familiam sunt.

Quarto queritur, An masculus natus ex linea feminae, feminam excludat? gratia exempli, quidam feudum accepit ea lege, ut ad feminas transeat: decessit postea duabus filiabus relictis, quarum vna filium masculum habuit, altera filiam, *lib. 2. feud. tit. 37. §. similiter*, dicitur, masculum debere tantum habere feudum excludit matrem, & matertera. Et *lib. 2. tit. 17.* Gerardus opinio probatur, generali illa regula, feminas semper excludi per masculo, etiam si per feminam lineam descendant.

Quinto queritur, quid sit iudicandum, quando duo fratres, Titius, v g & Caius, vel eorum heredes masculi nouo feudo inuestiuntur, quamdiu ipsi, vel eorum heredes masculi uiuerent, vel deficientibus masculis, feminae, & Titius decessit relicta filia, fratre adhuc superstiti, an portio patris deferenda sit filiae, excluso patrio? Respondeo, esse deferendam, *lib. 1. feud. cap. 18.*

Sexto queritur, An filia semel exclusa à feudo, semper habeatur pro exclusa? Fingamus, Titium accepisse feudum femineum, & reliquisse filium & filiam, tunc extante masculo, excluditur filia: sed queritur, an decedente masculo, semel ab initio exclusa femina, in posterum quoque exclusa censetur. Communis est opinio, feminam semper intelligi exclusam, etiam si contingat, nullum omnino masculum, per quem impediatur in posterum, superesse. Curtius *in tract. feudorum, par. 3. mem. 1. q. 27.* Zazius, *cap. 8. 1. Epitome in usu feudorum, n. 38.* Hannonius, *lib. 1. in usu feudorum, cap. 9.* Duarenus *comment. de consuetudinibus feud. cap. 10. n. 12.* Nihil ex, vel statutum fuerit, his verbis conceptum: (Donec masculus supererit) tunc enim femina non intelligitur in perpetuum exclusa, sed quamdiu masculus superest.

Septimo queritur, quid sentiendum sit, quando mulier feudum habens, relinquit filios ex duobus matrimoniis, vtri scilicet sint præferendi, filii ne prioris matrimonii, an e contra, filii posterioris: an vero potius omnes sint simul ad feudum admittendi? Auctor libri feudorum, *lib. 2. tit. 26. §. mulier*, ait, filios prioris matrimonii potioris iuris esse. Sed communis est sententia hoc locum habere, quando in contrahendo matrimonio ita pactum fuerit, ut filii prioris matrimonii in feudo succedant, vel quando talis est consuetudo provincie, patriæ, vel populi. Curtius *in tractatu feud. parte 3. memb. 1. q. 24.* Duarenus. *Comment. in consuetudines feud. cap. 10. n. 13.*

De successione masculorum in feudo.

CAPUT IX.

PRIMO queritur, de successione descendentium in feudo, An masculi descendentes in infinitum, & ceteris exclusis, succedant? Respondeo, eos succedere in infinitum, *lib. 1. feudorū. tit. 1. §.* Hoc quoque ad finem, quam sententiam dicit esse communem Zazius apud Clarum, *quæst. 50.*

Quæres

quæres, an hoc locum habeat etiam in feudo Ecclesiastico? Communis est opinio, etiam locum habere, teste Duareno in *commentario in consuetudines Feudorum, cap. 11. num. 3.*

Secundo quæritur, An filius emancipatus in feudo succedat? Respondeo, succedere. Ita communis opinio. Curtius in *tractatu Feudorum, par. 3. memb. 2. quæst. 1.* Hannetonius de *iure feudorum lib. 2. cap. 2.* & Duareno in *Commentario supra citato, cap. 11. num. 3.*

Tertio quæritur, An filius exheredatus à patre, sit etiam exclusus à bonis feudalibus, sicut à reliquis bonis paternis? Communis est opinio, eum in feudo non succedere, quia id amittit eisdem de causis, ob quas iuste exheredatur. Curtius, Hannetonius, & Duareno *locis supra allegatis: Et in colligitur ex libro 2. Feudo, tit. 34.*

Quarto quæritur: utrum cum filijs nepotes in successione feudi concurrant? Respondeo, iure civili in bonis allodialibus cum filijs succedere in stirpes, non in capita, s. cum filijs, *Instit. de hereditatibus qua ab intestato*: veluti si Titius decesserit, relicto filio, & duobus nepotibus ex altero filio, hereditas non diuitur in tres partes, vt totidem sint partes, quot personæ vel capita, sed in duas, quia nepotes succedunt in stirpes, id est, in locum patris, & proinde tantum ex hereditate capiunt, quantum eorum pater accepit fuisset, si superuixisset. Quare quemadmodum iure civili descendentes in bonis Allodialibus & liberis succedunt ascendentibus exclusis: sic etiam in feudo succedunt descendentes omnibus alijs exclusis. Item, sicut in bonis allodialibus succedunt nepotes vna cum patris in stirpes, non in capita; ita etiam in bonis feudalibus. Insuper, qui pari gradu sunt, omnes locum patris repræsentant, s. cum filijs, *Instit. de hereditibus qua ab intestato, & l. Nepotes, C. De suis & legitimis liberis*. V. g. quidam decessit, nullis filijs relictis, sed nepotibus ex filijs: ex vno filio vnum nepotem habet, ex altero duos: hi quamuis in gradu æquali sint; tamen ille vnus nepos tantum consequitur, quantum alij duo propter ius repræsentationis.

Quinto quæritur, An cum pater feudum accepit sibi & suis descendibus, succedat in feudo paterno, si ex descendibus quis fuerit mutus, surdus, cæcus, claudus, vel alio membro captus, ita vt seruire Domino nequeat? De hac quæstione superius egi. Et in libro 2. *Feudum, titulo 36.* referretur opinio quorundam dicentium, eos feudum paternum retinere non posse, quia Domino seruire non possunt. Sed si nepes fuerint, tantum eis relinquere debere, quantum fuerit necessarium ad eos commode sustentandos. Porro in quibusdam prouincijs, siue regnis, immo vbi que serè via receptum est, vt feudum paternum transeat etiam ad mutos, cæcos, claudos, & surdos, & obsequium, quod per se præstare Domino nequeant, præstent per substitutum quempiam: tamen ius & conditio feudi requirit, & postulat, vt beneficiarius per seipsum Domino obsequium præstare queat.

Sexto quæritur, An filij naturales non legitimi in feudo succedant, an item filij adoptiui? Auctor in libro 2. *Feudorum, tit. 26. §. Adoptiuus, & §. Naturalis habet*, nec adoptiuum filium, nec naturalem in feudo succedere: quod singulare est in feudis, quia filij adoptiui iure civili succedunt in bonis allodialibus, l. cum in adoptiuus de adoptionibus. Item, quia iure civili, filij naturales, beneficio Principis effecti legitimi, succedunt in allodijs; at in feudo non succedunt, nisi expressa auctoritate & consensu tit. 26. §. *Naturales, supra citato*. Quæres, an filij naturales, ve adoptiui excludantur à feudo, solum quando extant alij filij naturales legitimi? Respondeo, in vniuersum excludi, siue extantibus, siue deficientibus alijs filijs legitimis naturalibus. Nam auctor, lib. 2. *Feudorum, Tit. 26. §. Naturales*, in vniuersum loquitur de naturalibus; hoc tamen intelligitur, nisi fuerit expressum inuestitura, vt naturales succedant.

Quid si filij naturales facti sint legitimi per subsequens

Instit. Moral. Par. 3.

matrimonium? Respondeo, eos in huiusmodi in feudo succedere: quia vt Glossa, & doctores communiter sentiunt in cap. tanta, qui filij sint legitimi, tales filij habentur pro legitimis in omnibus, gratia, & fauore matrimonij. Hanc dicunt esse communem sententiam Alexander, Decius, Iason, Curtius, Parisius apud Clarum *quæst. 82.* etiam si feudum quis accepit sibi & filijs legitime natis Abbas in cap. tanta, citato.

Septimo quæritur, An in feudo succedant filij æqualiter, an verò succedat filius primogenitus? Respondeo, iure Longobardico, videntur filij æqualiter succedere, nulla habita ratione primogenitorum, libro 1. *Feudorum*. Alicubi tamen moribus est receptum, vt reliquis filijs primogenitus præferatur.

Octauo quæritur, An filius repudiata patris hereditate in feudo succedat? Ratio dubitandi est, quia iure civili talis filius à paterna hereditate exclusus est, ita vt non possit partem repudiare, ff. *De acquirend. hereditat.* Respondeo, non permitti sibi, vt retento feudo, renuntiet hereditati paternæ, si eam sibi oneri futuram videat, lib. 2. *Feudo, tit. 45. & st. §. filius.*

Nono quæritur, An succedant Ascendentes in feudo, vbi Descendentes deficient: quemadmodum iure civili succedunt in bonis Allodialibus? lib. 2. *Feudorum, tit. 50.* habetur, hoc esse singulare in feudis, vt non succedant Ascendentes, non extantibus Descendentibus, nisi fuerit expressum in inuestitura, vt patentes succedant, cum deficient descendentes. Præterea, quando filius inuestitus est propter merita patris, tuac receptum est, vt mortuo filio, pater succedat in feudo.

Nono quæritur, An cum deficient liberi, succedant propinqui ex latere veniente, qui collaterales dicuntur? Respondeo ex communi sententia, succedere, quando feudum est paternum, non nouum, sed agnatos tantum, non cognatos, quia cum femina non admittuntur ad feudum, multo minus ij, qui ex femina descendunt, lib. 2. *Feudorum, tit. 11.* ergo fratri in feudo paterno succedit frater, non in vno, vt constat ex libro 1. *Feudo, tit. 8. ad finem, & libr. eodem, tit. 1. §. Et quia vidimus, vers. sin autem, & eodem libr. 1. tit. 20.* etiam si simul inuestiti sint fratres, lib. 1. tit. 14. §. *Si duo*, vel etiam si simul habitantes, communiterque viuentes, vnus eorum feudum suo nomine acquisierit, lib. 2. tit. 12. *vers. si duo*. Quare vasallo mortuo, beneficium ad Dominum redit, nisi actum fuerit simpliciter in inuestitura de fratri successione. Alioqui si ignorante Domino emptum sit feudum ab vno fratrum ex communibus bonis, siue ex communi pecunia, vel peculio, non admittitur ater, Glossa libr. 2. tit. 12. §. *Quod si in verbo (Dicuntur):* fructus verò erunt communes, quando feudum fuerit ex communibus bonis acquisitum, & donec simul habitauerint fratres: vt habetur libro eodem 2. tit. 12. *vers. Fratres*. Sin verò de communibus bonis vnus ex fratribus feudum emerit sciente Domino, tunc vnus eorum alteri fratri succedit in feudo, vt est communis opinio, quam habet Duareno in *Commentario in consuetudines Feudo, cap. 11. num. 12. & colligitur ex libr. 1. Feudo tit. 23.*

Decimo quæritur, An vterini frater, hoc est, ex eadem matre editi, sed alio, atque alio patre, in feudo succedant? Respondeo, minime, quia libro 2. *Feud. tit. 12.* collaterales non succedunt nisi per agnationem: & tales fratres vterini, agnati non sunt, eo quod sint ex alio, atque alio patre generati. Quare solum germanus frater, qui ex vtroque parente descendit, & consanguineus, qui ab vno & eodem fratre origines ducit, succedit in feudo.

Decimo quæritur, An germanus frater excludat consanguineum? Ratio dubitandi est, quia iure civili præfertur consanguineus & vicinis, *Authen. de hereditatibus, qua ab intestato*? Respondeo, consanguineus per germanum non excludi, Baldus in l. 2. *C. De legitimis hereditibus*, quoniam etiam due qualitates concurrant in germano fratre, videlicet agnationis, & cognationis, tamen qualitatis

alterius ratio non habetur in feudis, cum coniunctio per feminas hic non expectetur. Quod si fratrum filij simul concurrant, admittuntur vna cum patruo ad feudum in stirpes. Nec obstat, quod in remotiore gradu sint, quam patruus, lib. 2. tit. 12. §. *Hic vero*, vbi sic habetur, His vero deficientibus, (videlicet masculis descendentes,) vocantur primò fratres cum fratrum præmortuorum filijs; deinde agnati vltiores, quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum, hoc est, si sit eius parentis, qui eius fuit agnationis communis: si enim Titij auus nouo beneficij fuerit inuestitus, Titius sine legitimo hærede masculino defuncto, eius feudi successio non pertinet ab eiusdem Titij patruum magnum, nec ad prolem ex eo descendente; immo reuertitur ad Dominum ad cognatos enim eius beneficium non pertinet, neque beneficij successio.

Alia questiones de eadem re diluuntur.

CAPVT X.

Primò quæritur, quid sit dicendum, quando Defunctus non reliquit duos fratres, sed fratrum filios pari gradu? illi ne succedent in stirpes, an verò in capita? Respondeo, vbi deficiunt consuetudines, vel leges Longobardorum in feudis, recurretur ad ius Romanum civile, lib. 2. *Feudorum tit. 1.* iure autem civili, vt communis est sententia, quam secutus est Azo, quando deficiunt, & superstites sunt filij fratrum in gradu æquali, hi succedunt in capita, non in stirpes, l. *Nepotes, C. De legitimis hæredibus* §. 1. 2. §. *Hæreditas, ff. De suis & legit. hæredibus* §. 1. ff. *Si pars hæreditatis petatur*. Quod si dispari gradu sint, succedunt in stirpes, non in capita.

Secundò quæritur, An Agnati ex latere venientes, succedant in infinitum, quemadmodum & succedunt descendentes? In lib. 1. *Feudorum tit. 1. §. Et quia vidimus, vers. Hac quoque successio* dicitur procedere vsque ad fratres patruales, non vltra. Sed eodem lib. 1. tit. 8. §. 1. refertur opinio quorundam, qui putauerunt agnatos succedere vsque ad septimum gradum, licet olim vsque ad quartum tantum. Aliubi est vsu receptum, vt successio protrahatur vsque ad decimum gradum. Iacobus Belusius apud Clorum *quæst. 79.* dicit, agnatos succedere in infinitum Baldu, Iason, Socinus iunior, Martinus Laudensis, Parisius censent succedere tantum vsq; ad septimum gradum, vt refert Clarus *in prædicta questione*.

Tertiò quæritur, An Clericus succedat in feudo? Communis opinio ita distinguit: Si feudum erat apertum ei, hoc est, si beneficium vetere possessore vacuum erat, ita vt postquam feudum ad aliquem deueniret, is factos ordines suscepit, tunc eo ipso feudum repudiasse videtur, quia sua sponte transiit ad vitæ statum, in quo nequit præstare obsequium Domino, siquidem per se ipsum, & non per alium in sui locum substitutum, debet beneficiarius Domino inseruire. Hanc testatur esse communem opinionem Clarus *q. 78.* At verò excipitur feudum, ex quo beneficiarius debet Domino obsequium, quod clericum in sacris ordinibus constitutum etiam decet: feudum itidem censetur consequi, ex quo beneficiarius reale obsequium, non personale Domino debet: tale enim feudum, propriè feudum non est, ac propterea ad Clericum transire: insuper si ille clericus ad minores tantum ordines promotus, nec Ecclesiasticum beneficiū possideat, succedit in feudo, quia potest per seipsum Domino inseruire. Si verò feudum non erat apertum ei, videlicet quia erant tres fratres, & ad primogenitum feudum geuenerat, & illud possidebat; clericus verò frater natu minimus, sacris ordinibus initiatus erat, & postea fratres sine liberis decesserunt, ac proinde feudum peruenerat ad clericum, iam antea ad factos ordines promotum, teste Iulio Claro, *quæst. 78. vers. De clerico autem*. Communis est opinio, eiusmodi cleri-

cum feudum paternum retinere posse, quia potest alium in sui locum subrogare, qui Domino inseruiat. Porro hæc opinio ex æquo & bono, & vlti, vbi est recepta locum habet ex ipso iure, & conditione feudi, quia vis & natura feudi postulat, vt beneficiarius possit per seipsum obsequium Domino præstare, nisi tale feudum sit, vt beneficiarius solum reale obsequium Domino debeat, vt ait Bartolus in l. *Quisquis C. De Episcopis, & clericis*.

Quartò quæritur, An si beneficiarius in Religione professionem emitat, feudum transeat ad Monasterium? De hæc questione tractant Inno. Ioan. Andr. Panor. Decius & Canonici iuris interpretes *c. in præsentia de probation. Clarus, quæst. 78.* Albericus *in Authent. Ingressi, C. De Sacrosan. Eccles. simpliciter* & absolute docet, esse consuetudine probatum, vt omne feudum ad Dominum reuertatur, si possessor Religionem solenni voto suscipiat, & si nullus alius ex his, qui vocantur ad Feudum, superstit, alio qui enim si extet agnatus, is in feudo succedet eo modo, quo fuerit ad feudum vocatus, quamuis iure, inquit, communi omnia bona eius, qui se ad Monasterium contulit, vna cum ipso ad Monasterium transferantur: hanc sententiam probat Albericus, quia ita habetur in libro 2. *feudorum. tit. de Vassallo militis. cap. 1. & tit. si feudo controuersus fuerit. cap. qui clericus*. Oldradus verò in eadem *Authen. simpliciter* affirmat ad Monasterium iure ipso tranfire feudum: quia in ea Authentica habetur, Omnia bona ingredientium Religionem ad Monasterium transmitti. Communis est sententia distinguens cum Innocentio, Ioan. Andrea, & Abbate *in cap. in præsentia de probationibus num. 69.* aut obsequium & officium, quod beneficiarius Domino feudi debet, præstare potest honeste Monasterium, aut seus: si primum, tunc feudum ad Monasterium transit per Authenticam, ingressi, supra citatam: si secundum, tunc ad Monasterium non transit, sed succedunt alij, qui super sunt, & sunt ad feudum vocati, quod si nullus extet, redit feudum ad Dominum. Sic etiam Cynus, & Salicetus in *prædicta Authen. Ingressi, num. 2.* Decius & alij Innocentium & Abbatem secuti, *cap. in præsentia de probationibus. Curus tract. De Vssibus feudorum par. 2. quæst. 10.* & hanc opinionem dicit esse communem Alexandri *corf. 9. num. 8. lib. 5.* Sed hæc opinio, communi consensu recepta, Claro non placet, *quæst. 78.* Quia Religiosi, inquit, a suo instituto distraherentur, quia (secundum Apostolum) non debent se implicare negotijs sæcularibus. At hæc argumenta solum probant, Religiosum non debere per seipsum Domino inseruire, si obsequium, quod Domino debet ratione feudi, monachum aut Religiosum non deserat. At potest esse tale obsequium, quod Domino debet vassallus, vt religiosus id honeste præstare queat, quod impeditur, id officij facere non possit: nihilominus tamen is potest per alium id præstare, & facere: iuxta hanc sententiam intelligendum est, vt ait Abbas, id quod obijcit Albericus *ex libro Feudorum locis supra citatis*. Et sciendum est, vt notat Felin. *in cap. in præsentia citato* hanc sententiam sic intelligi, vt ad Monasterium transeat vtilitas, siue fructus feudi toto tempore, quo monachus vixerit, & ego mortuo finitur & desinat feudum, & reuertitur ad Dominum. Item si Monasterium, cuius Religionem beneficiarius profiteretur, capax bonorum non sit, tunc feudum vel redit ad Dominum, vel defertur his, qui vocati sunt ad feudum.

Quintò quæritur, quid iudicandum sit, quando quis feudum accipit sibi, & suis successoribus, & hæredibus quibuslibet? tunc poterit ne feudum ad extraneum hæredem transire? Omnes conveniunt, quando feudum datur alicui simpliciter, nulla facta mentione filiorum, vel hæredem, non transire ad hæredem extraneum. Item, quando datur alicui, vt possit transire ad quos voluerit, vel vt arbitratu suo possit de eo statuere, tunc liberum est vasallo feudum ad extraneos hæredes transmittere. Tota difficultas in eo posita est, vt sciatur, quid sit dicendum, quando datum est, sicut

est in questione propositum? Baldus in l. ff. De Rerum di-
uisione affirmat: feudum tranfire; cuius sententiam secutus
est Romanus in l. id temporis, ff. De usuria, & idem dice-
re videtur Iulius Clarus quæst. 23. Sed reuera Baldus suam
sententiam mutauit, cap. 1. §. Donare, tit. qualiter olim
poteat feudum alienari; ubi dicit, nomine (quibuslibet
interdictibus) intelligi in feudis solum eos, qui ab intestato
succedunt, iuxta id, quod habetur in l. Si quando, C. De
Inofficioso testamento. Reuera dicendum est, feudum ad
extraneos hæredes tranfire non posse, nisi id fuerit in in-
uestitura expresse concessum; nam iure & conditione feudi,
hoc est proprium, vt non transeat nisi ad hæredes ne-
cessarios, qui in iure vocantur sui; vel agnati ab intestato
venientes.

De iure quod habet beneficiarius in feudo.

CAPVT XI.

PRIMò quæritur, quid iuris beneficiarius acquirat in
feudo post contractum vtrique perfectum & abso-
lutum? De hac questione Arizon in summa de res-
ponso Feudorum cap. 48. Zazius in Epitome in respo-
nso parte 6. numero 33. Haanetomus lib. 1. de iure Feudo-
rum cap. 7. Duarenus in Commentario in consuetudines
Feudorum cap. 12. Respondeo, consuetudo feudo, benefi-
cariarum eius quasi dominium acquirere; hoc est, vtile do-
minium, lib. 2. Feudo, tit. 23. Vnde ipsi datur actio iuris,
qua potest rem suam vindicare, lib. 2. Feudo, tit. 8.

Secundò quæritur, An beneficiarius feudum alienare
queat? Respondeo, minimè, ex constitutione Lotharij Im-
peratoris lib. 2. Feud. tit. 3. qui interdixit, ne in futurum
feuda alienarentur, nisi in voluntate dominorum; & Fe-
derici Imperatoris eisdem in libro tit. 55. ubi non solum pro-
hibetur, ne in futurum fiant alienationes feudi, sed etiam
voluntate antea facta omnino sit irrita; quam-
uis aliqui nunquam nisi hoc nominatum exprimat, ad
preteritum, sed ad futurum tantum leges pertineant. C.
De legibus, l. leges. Ad idque ibidem Imperator, vt nulla
temporis præscriptione, rerum Feudalium possit forte tue-
ri se possint, libro 2. Feudorum tit. 55. §. 1. quæ constitutio
derogat veteri consuetudini libro 3. Feudorum, tit. 23. &
lib. item 2. tit. 9. & 44. Et hoc locum habet in alienatio-
ne feudi sine consensu Domini facta, teste Duarenio loco
supra allegato, num. 2. In Gallia permissum est vassallis de
feudo ita vere a bitatu suo, dummodo iura Domini salua
& integra seruentur.

Tertio quæritur, An beneficiarius possit rem feuda-
lem pignori dare? Respondeo, minimè constitutione Fe-
derici Imperatoris libro 2. Feudorum tit. 55. Ratio huius
est, quia est conditio pignoris, vt possit per creditorem ven-
di, si debitor tempore constituto non soluerit. Potest tamè
beneficiarius fructus rei feudalis oppignorare, quia eorum
dominium habet.

Quarto quæritur, An beneficiarius rem feudalem dare
in emphyteusim queat? Respondeo, minimè, quia emphy-
teusis est quedam alienationis species, lib. 2. Feudorum,
tit. 9. §. Donare: ubi datio in emphyteusim vocatur loca-
tio per libellum morte Longobardorum.

Quinto quæritur, An rem feudalem beneficiarius pos-
sit dare in dotem dare? Respondeo, minimè, libro 2. Feu-
dorum, tit. 9. §. Donare. Quoniam etsi causa dotis sit fa-
uorabilis; nihilominus tamen datio in dotem est alienatio,
& generatur omnis alienatio feudi prohibetur. Potest tamè
beneficiarius genero permittere, vt durante matrimo-
nio, habeat fructus ex re feudali, retento tamen sibi iure
vtilis domini, lib. 2. Feudorum, tit. 12.

Sextò quæritur, An vassallus licet habens de feudo,
possit cum aduersario transigere? hoc est, vtrem, liceat va-
sallo cotrouersiam de feudo motam, excepit iurem licet cum
aduersario, sine Domini consensu transigendo componere.

Respondeo, permissam esse transactionem, modo bona
fide & absque collusionem fiat: nec quod accepit transactio-
nis nomine, feudum erit, lib. 2. Feudo, tit. 26. §. vassallus,
& tit. 43. Hoc verò locum habet, dummodo Feudum per
transactionem non transeat ad alium, sed remaneat penes
vassallum, qui illud accepit, & possidet. Ita Baldus apud
Clarum quæst. 38.

Septimò quæritur, An sit beneficiario liberum com-
promittere, si eis de feudo per aduersarium moueatur?
Hoc est: Vtrum possit beneficiarius licet de feudo motam,
a iudiciorum iudicio committere, vt hi feudalem cotrouersiam
cognoscant, & sua sententia dirimant, lib. 2.
feudorum, tit. 24. in principio. & tit. 46. habetur. Si inter
Capitanos regis est contentio, siue lis, coram rege defini-
ti debet: Si verò inter vassallos, coram paribus curiæ si
autem inter duos pares curiæ, tunc cotrouersia mota de
feudo est dirimenda sub iudice, vel arbitro. De quo au-
tem arbitro hoc accipiendum sit, dicitur in libro 2. Feudo-
rum, tit. 15. scilicet de arbitrio vtriusque partis consensu de-
lecto. Compromissum verò permittitur solummodo per
compromissum Feudum ad alium non transferatur. Cla-
rus quæst. 39.

Octauò quæritur, An beneficiarius possit in fundo
feudali seruitutem predialem, vel aliud onus imponere?
lib. 2. Feud. tit. 8. §. Quid ergo, dici videtur, posse serui-
tutem imponere. Sed hoc intelligitur, quatenus soli ipsi
vassallo, non domino, vel agnatis ad feudum vocatis nece-
re potest: vt est communis opinio apud Clarum quæst. 37.
Vnde talis seruitutis impositio si preter, vel dolo, vel in
curia facta sit, Domino, vel agnatis nihil nocebit; quia cum
feudum ad Dominum reuertitur, vel ad agnatos pertinet,
liberum omni seruitute redit, l. lex vobis, ff. de pigno-
ribus. Sed nunquid vassallus extra Domini consensum po-
teat vsum fructum in feudo constituere, & alteri dare? Non
potest. Clarus quæst. 37.

Nonò quæritur, An beneficiarius possit rem benefi-
cariarum alicui alteri in feudum dare, & nam eadem illa se sibi
vassallum constituere? Respondeo, posse. Glossa in cap.
qua in Ecclesiasticum, in verbo Alienandi feudum, de consti-
tutionibus. Abbas ibidem nu. 18. Auehat consil. 104. Auer.
consil. 14. quæ est opinio communis, vt ait Clarus quæst.
32. dummodo id fiat tribus conditionibus seruatis, lib. 2.
feudi, tit. 32. §. Syluester. Et Glossa in lib. 2. tit. 39. Prima
conditio est, vt id fiat absque vlla fraude: tunc autem fraus
esset in alienatione fundi, quando pretium acciperet vas-
sallus nomine inuestitura: hoc enim simpliciter prohibe-
tur, lib. 2. tit. 55. Verf. Callidus. Secunda, vt detur res feu-
dalis homini paris conditionis & gradus, ita vt conditio
primi Domini deterior non reddatur, vt redderetur, si feu-
dum daretur Ecclesie, monasterio, Clerico, feminae, aut
potentiori homini, aut pauperiori. Tertia, vt beneficia-
rius eiusdem pactis & conditionibus, quibus feudum ac-
cepit, alteri concedat. Vt si feudum sit masculinum, non ita
det, vt transeat ad feminas. Sed cur beneficiario permitti-
tur, vt rem beneficiariam alteri det in feudum, & non in
Emphyteusim? Respondeo, quia eo ipso quod res datur
in emphyteusim, alienatur, & interdicta est omnis feudi
alienatio: at vassallus cum in re feudali sibi vassallum con-
stituit, non desinit esse vassallus prioris Domini, immo ille
alter vassallus sit etiam prioris Domini vassallus: nam in
eum primus Dominus aliquid iuris & potestatis habet:
quoniam si vassallus Dominum Domini sui offenderit, &
admonitus se ei supplicem non præbuerit, feudo priuatur.
Item, si vassallus Dominus admonitus à suo Domino, vt
moneat suum inferiorum vassallum, vt Domino maiori
satisfaciat, neglexerit eius mandati, suo quoque feudo spo-
hatur, lib. 2. Feudo, tit. 51. §. insuper verf. illud. Quæres,
an possit Dominus vassallum vassalli compellere ad obse-
quium sibi præstandum? Respondeo, posse, quamuis non
proximè, sed remotè, quia primus vassallus potest à Do-
mino compelli, vt ipse cogat secundum vassallum ad offi-
cia, & obsequia Domino maiori præstanda.

Quid vetò dicendum, quando primi vassalli ius ad feudum fuerit finitum; nunquid vassalli secundi ius adhuc durabit? Sunt, qui negent, & sunt etiam, qui affirmet: quia si vassallus cuius rem beneficiariam alteri in feudum concedat, & feudum postea ad te reuertatur, posterior vassallus tantum amittit feudum, si noluit tibi seruire. Nam si seruiat, & agnoscat à te beneficium susceptum, eo non priuatur, *lib. 2. Feudor. tit. 9. §. Si autem.* Cui consuetudini nihil videtur derogasse constitutiones Lotharij, & Federici Imperatorum.

Decimò quaeritur, An vassallus possit de re feudali testari? Respondeo, minimè quia omnis dispositio, quæ sit in testamento, prohibetur in feudo. *lib. 1. Feudo. tit. 8. §. lib. 2. tit. 9. §. Donare.* Nam is, quis ius habet in re, morte periturum, de ea re testari nequit.

Vndecimò quaeritur, An pater vni filiorum testamento suo possit ex re feudali plus dare, quam cæteris filijs? Idem est, ac quaerere, vtrum pater possit vni filio donare duas partes feudali, alteri tres? aut vni filio totum feudum dare? Respondeo, si feudum est patrum, & antiquum, communis est opinio, non posse, vt testatur Clarus *quæst. 1.* Si verò feudum est nouum, de hac re, teste Duareno *loco citato num. 17.* vatrie sunt consuetudines multis in locis. Sed ibi non est consuetudo, duz sunt opiniones, & refert Idem Duarens, & Clarus *quæst. 30. vers. quæ omnia: vna est assententium liberum esse patri vni ex filijs maiorem feudi partem assignare.* Id probant argumento ducto ex iure ciuili, videlicet, ex *l. femina. C. De secundis nupt.* vbi lucra nuptialia dantur filijs, & tamen fas est matri vni filiorum esse donare, vel legare, quemcumque ex illis elegerit mater. Item pater vni ex filijs potest libertum attribuere, & ius Patronatus in eum transire. *l. 1. ff. De assignan. liber. l. vnum ex familia, in principio, ff. De legat. 2.* cum tamen ius Patronatus omnibus debeatur, vt filijs, non tanquam hæredibus. *l. Vt iurifurandi, §. Si Liberi ff. De operis libertorum.* Hæc sententia est magis communis, vt testatur Alexander apud Clarum *quæst. 10.*

Alter opinio est, Patri non licere vni ex filijs maiorem feudi partem testamento relinquere: nisi quando feudum est hæreditarium, tunc enim debetur filijs, vt hæredibus, non tanquam filijs: & ideo tunc potest pater vni filiorum plusquam cæteris, ex feudo donare, sicut etiam ex suo patrimonio id potest. Hoc autem eo argumento cõfirmant, quia *lib. 1. Feudo, tit. 8.* vbi sermo est de filijs, habetur, partem non posse ordinare, vt filij inæqualiter succedant in feudo. Vtraque sententia est probabilis? at secunda probabilior videtur, si ius feudorum spectetur; prima verò, si ius tantum Romanum, siue ciuile consideretur, sed in feudis ad ius Romanum non recurritur, quando aliquid est expressè definitum in libro feudorum.

Duodecim quaeritur, An beneficiarius possit sese feudo abdicare, inuito domino, aut sine eius consensu? ratio dubitandi est, quia renunciatio beneficij sine consensu superioris fieri nequit. Respondeo duas esse opiniones; vnam assententium posse, vt constat ex *libro 2. Feudo. tit. 30. ad finem.* quia etsi persona eius obligata fuerit domino, at eiusmodi obligatio erat propter rem magis, quam personam: argumento ex *l. Cum fructuarius, ff. De usu fructu,* ergo cessat obligatio, si desinat rem possidere, non minus ac in fructuario. Hanc dicit esse communem Panormitanus e. *Quæ in Ecclesiam nu. 16. de constitution.* Curtius Clarum *q. 34.* Altera sententia est, non posse. Ita Bartolus, & Alexander apud Clarum *in quaestione proximè allata.* Sed prima videtur esse probabilior, & eam sequuntur Iacobus, Zarius, Parisius, Albericus, Felinus apud Clarum *loco citato,* ea verò locum habet, vt ait panormitanus dummodo non interfit domini, vel nimis cito renunciatio non fiat. Nihilominus tamen non debet beneficiarius dominum offendere, nec potest aduersus eum militare, etiam si minimè cogatur ei obsequium & officium præstare.

Obijces, inter Dominum & vassallum nata est vitro citroq; obligatio, quia feudum est quidem contractus; at talis

obligatio, & contractus sine vtriusque consensu solui non potest: & respondeo, hoc nihil obitare, quia talis obligatio ex re magis, quam ex persona oritur; & ideo si rem feudalem beneficiarius dimittat, non amplius domino obligatur: quemadmodum si usufructuarius usufructum deponat. Secus est de beneficio Ecclesiastico, quod deponere clericus non potest, sine consensu Superioris, quia in illum collatum est in bonum Ecclesie.

Decimo tertio quaeritur, An beneficiarius rem beneficiariam possit inter consortes, hoc est, inter cohæredes, absque consensu domini diuidere? Ratio dubitandi est, quia diuisio est quædam alienationis species, *l. 1. C. Communia vtriusque iudicij.* Sciendum est ex constitutione Federici Imperatoris *lib. 2. Feudorum, tit. 35. §. Præterea,* quæ dantur ab Imperatore vel Rege, non recipere diuisionem, cuiusmodi sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, sed hæredes omnes consortes communionem habere, & in ea communionem persistere compelli: quod est contra rationem iuris Romani, *l. Si non s. rem, §. Sic autem, ff. De condit. indeb.* quo iure nemo cogitur, vt in communionem permaneat. Communio enim solet discordias excitare complures, *l. Cum pater, ff. §. Dulcissimi, ff. De legatis 2.* In feudis verò, propter utilitatem publicam, & obsequium, quod principi debetur, constitutum est, vt feudum voluntate consortum diuidi nequeant, argumento ex *l. Ius publicum, ff. De pallis.* Cæterum alia feuda, si consortes voluerint, diuidi possunt. Si roges, An ad diuisionem sit necessarius communis consortum consensus? Respondeo aliquos asserere, eum esse necessariam, & hoc esse in feudis singulare: nam alioqui iure communi vno consortum ad diuisionem pronouente, res diuiditur, *l. Etsi non omnes, ff. Communis diuidendo.* Aliorum est opinio, sufficere, si vno consortum diuisionem petent: quia vbi in feudis ius speciale proptum non est, sequitur ius civile commune; iuxta regulam *supra traditam lib. 2. Feud. tit. 1.* At illa verba in constitutione Federici Imperatoris *lib. 2. tit. 35. §. Præterea* (si consortes voluerint,) non habent hunc sensum, si omnes voluerint: sed, si hic, vel ille ex consortibus voluerit. Neque enim indefinita propositio, idem valet si imper. quod vniuersalis.

Decimo quarto quaeritur, An in alienatione feudi, sufficiant consensus Domini sine consensu agnatorum, quos vassallus habet? De hac quaestione Iul. Clarus *quæst. 41.* Respondeo in feudo nouo fas esse solum consensum Domini, nisi aliud fuerit in ipsa inuestitura expressum, aut nisi gratia alicuius filiorum receptum sit, est communis opinio, vt testatur Aluarot, Curtius, Parisius apud Clarum *in proximè allata quæst.* Ratio huius est, quia talis feudi alienatio solum veigit in damnum, & iniuriam Domini, at si feudum est patrum, siue antiquum, quale est, quod quis recipit sibi, & suis filijs, & descendentibus masculis, tunc non valet alienatio, tamen si Domini voluntate fiat, nisi & agnatorum consensus accedat, *lib. 2. Feudorum, tit. 39.* quoniam ius est agnatis succedendi in feudo patrum: vnde ipsi fieret iniuria, si venderetur absque eorum consensu. Hæc etiam est sententia communis, vt aiant Andreas, Iserius, & Sigismundus apud Clarum *q. 41.* At si feudum sit tale, vt quis illud acceperit sibi, & hæredibus, qui bus voluerit dare, tunc etiam absque consensu agnatorum potest adheredes transire. Alexander, Curtius, & alij apud Clarum *in quaestione prædictâ.* Sed quorum, inquires, agnatorum consensus requiritur, proximorum ne tantum, an etiam remotiorum? Baldus, *lib. 1. Feudo. tit. 13.* disputat in vtramque partem. Duareno *in eo loco, quem supra protulimus, n. 4.* probabilior videtur, solum requiri consensum proximorum agnatorum, quia his est ius acquisitum, at in omni negotio necessarius est eorum consensus, quorum interest, *l. Nam ita D. Marcus, ff. de Adoptio.*

Decimo quinto quaeritur, An aliquando in feudo nouo necessarius sit filiorum consensus, si pater, qui feudum accepit, alienare voluerit? Respondeo, si ius acquisitum sit filijs in feudo, eorum consensus requiritur, vt si filiorum gratia

feudum sit patri concessum, vel si id actum sit, ut filij succedant in feudo, tunc enim ius est filius acquisitum; *argumento ex libro primo Feudorum, Titulo octavo in principio.* Si quis verò accipiat feudum sibi, & suis hæredibus, poterit alienare sine consensu filiorum; quia non succedunt nisi tanquam hæredes *lib. 2. Feudorum, Tit. 17.* & ideo consentiente domino, illis displicere alienatio non potest. *l. Cum à matre, C. De rei vindicat.*

De iure Domini in Feudo, hoc est, de obligationibus, quibus Beneficiarius domino tenetur.

CAPVD. XII.

Primo queritur, An is, qui rem in feudum accipit, cogatur se se iureiurando domino obligare, quo illi fidem, & obsequium polliceatur? Respondeo, cogi, *lib. 2. Feudo tit. 4. & sequentibus.*

Secundò queritur, An solus Vassallus iurare debeat? Respondeo, non tantum ab eo tale iusurandum exigi, *lib. 2. Feud. tit. 5.* verum etiam à domesticis Vassalli, veluti cõsiliaris, & his, qui in Vassalli iurisdictione, & territorio sunt, tanetsi nullum feudum habeant. Sed forma huius iusurandi differt ab ea, quæ à Vassallo exigitur. Iurant enim domestici solum se fideles futuros, non promittentes vltimæ ceruicæ obsequium.

Tertio queritur, An Vassalli iusurandum ad substantiam feudi pertineat? Respondeo, minime: sunt enim feuda ab initio eo pacto acquisita, ut sine iureiurando habeantur *lib. 2. Feudo tit. 3. ad finem & tit. 34. §. In quibus partitiones seruanda sunt.* Fides igitur ad substantiam feudi requiritur, iusurandum verò non item.

Quarto queritur, An quando plures sunt beneficiarij, siue Vassalli, hæredes, omnes iurare debeant? Respondeo, debere. *lib. 2. Feudorum, tit. 26. §. Omnes hoc locum habet,* quando feudum ad plures hæredes deuenit. Tunc enim auxili in solidum possident feudum, aut diuisum in partes: totum singuli, vel commune possederunt, debent se iureiurando domino obligare: si autem diuisum accipiunt, quisque, prout feudi partem possidet, iurare compellitur. Quod si totum feudum ad vnum tantum filium pertinet, is tantummodo præstare iusurandum debet. Hinc sic iuxta quorundam opinionem, ve non cogatur dominus feudi singulos, volentes fidem iurare, recipere. Alorum est sententia probabilior, omnes simul admittendos ad iusurandum.

Quinto queritur, Quid sit dicendum de Civitate, Collegio Ecclesiæ, Vniuersitate, siue corpore, quod feudum habet, An singuli Ciuēs, siue Collegæ iurare cogantur? Respondeo, Civitatem, & Collegium, vnam intelligi, & censeri personam. *l. Mortuo, ff. De fideiussori. vers. In tantum. l. Vniuersitate, ff. De verum iuris.* Sed quia singuli non sunt Vassalli, adeo vnus qui feudum accipit, nomine totius civitatis, vel collegij, iurare compellitur.

Sexto queritur, An feudi successoribus iusurandum sit omnibus, si plures sint domini hæredes? Hanc questionem diligenter tractat Glossa *lib. 2. Feudo, tit. 26. §. Si quis per triginta, vers. Omnes filij eius.*

Dux sunt opiniones, vna est, singulis hæredibus domini iusurandum esse præstandum, Glossa *in l. Si usufructus in verbo Oportere, ff. De usufructu.* & hanc dicit esse communem *Lazarus apud Clarum, qua. 49. ver. Quarto nunc.*

Alteræ est, Vassallum vni tantum ex hæredibus domini iurare debere, ei videlicet, cui maluerit: nec enim plures dominos habere compellitur. Hanc esse communem sententiam, & vlti receptam, testantur Aretinus, Iafon, & alij apud Clarum in præfata questione. Quod si Vassallus sit Reipublicæ, vel civitatis liberæ, tunc iusurandum non est omnibus civibus; qui singuli non sunt domini feudi; sed iusurandum est ipsi Reipublicæ, siue civitati, hoc est, admi-

stratoribus Reipublicæ, vel civitatis, & idem iuris est de Vassallo Ecclesiæ.

Septimò queritur, Quænam formula sit iusurandi, quod Beneficiarius domino præstare compellitur? *Lib. 2. Feudorum, tit. 5.* talis formula continetur. (Ego N. iuro ad hæc sancta Dei Evangelia, quod à modò in antea ero fidelis domino N. sicut debet esse Vassallus domino; nec id, quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit dominus; pandam alij ad eius detrimentum, nec pandi permittam; me sciente.) Et subiungitur *ibidem.* (Si verò domesticus, id est, familiaris, eius sit; qui iurat, aut si ideo iurat fidelitatem, non quod habeat feudum, sed quia sub iurisdictione sit eius, qui iurat nominatim, vitam, membrum, mentem, & eius rectum honorem custodite iurabit.)

Octavo queritur, Quot, & quæ sint, quæ in prædicta iusurandi formula continentur? Respondeo, sex, ut colligitur ex cap. De forma. 22. qua. 5. & Glossa *ibidem.*

Primò, Ne Vassallus damno aliquo dominum afficiat, aut affici sinat, sed potius illud impediendum iuret.

Secundò, Ne id quod Dominus facere constituit, & delibet, & facere fieri potest, reddat difficile, aut tale, quod fieri nequeat; videlicet, ne contrarium procuret.

Tertio, Ne si quidquam ei dominus secreto commiserit, aperiat, & dicat alicui, præsertim ei, qui obesse poterit: nec itidem patefaciat ea, ex quibus Dominus minus tutus sit futurus.

Quarto, Ne Domino iniuriam aliquam inferat, hoc est, ne eum à suo iure consequendo impediatur: Ne eius filiam, vel uxorem dedecore afficiat: Ne eius famam, opinionem, vel honorem dicto, facto, consilio, vel consensu commaculet.

Quinto, Ne ei in rebus suis noceat: Ne itidem eius commoda, & utilitatem impediatur.

Sextò, Ve si dele consilium ei det, quo ille possit sibi, & suis hæredibus commòdè prospicere.

Et sciendum est, in huiusmodi iureiurando semper excipi Imperatorem, Regem, & Principem: ut constat ex *Clementina Pastoralis, De sent. & re iudic.* Vnde si Vassallus etiam Dominum habeat antiquiorum, cogi non potest, ut sine exceptione simpliciter iusurandum præstet, nisi antiquior dominus tacite excipiat. *lib. 11. Feudo, tit. in fine.* Hinc quæstio nata est, de qua *lib. 2. tit. 32. ex Constitutione Lotharii Imperatoris §. Satis bene,* in qua sic habetur. Quiddam miles duo feuda à duobus dominis adquisiuit: antiquiori domino iuravit fidelitatem, nemine excepto: alteri iuravit, excepto antiquiori domino. Decellit relicta duobus filiis, qui diuidentes beneficia paterna: vnus, cui antequam feudum obuenit, iuravit nemine excepto: alter similiter; quia non habuit alium Dominum, quem exciperet. Posterior frater obiit sine liberis, & sic postea feudum ad fratrem antiquum feudum possidentem pertinet. Dominus autem posterioris feudi postulat, ut iuret nullo excepto, sicut de sanctus frater iurauerat. Ait, in tertiam generationem: licet iuratum sit nemine excepto, & si mortuus frater, & omnes descendentes, ita iurauerint, recurrendum tamen esse ad primam iusurandi formam, & originem feudi semper inspiciendam, vsque in infinitum. Si autem egeretur iurare simpliciter nullo excepto, alterum feudum; quod à Domino antiquiore habet, amitteret; quia eo non excepto, alteri iurasset.

Nonò queritur, An beneficiarius debeat per seipsum Domino inferre, An potius possit per alium in sui locum substitutum? Respondeo naturam, & conditionem feudi requirere, ut beneficiarius per seipsum domino obsequium præstet; quia feudum ob personæ fidem committitur. Et hinc est, ut in feudo femina non succedat, nec alij qui per seiplos domino inferre non possunt. Ceterum consensu Domini, sufficit alius, qui Vassalli officium faciat, si morbo, vel alia causa iusta legitime impeditus sit.

Quibus causis feudum amittitur culpa in
Dominum.

CAPIT. XIII.

FEUDUM. & definit feudum tribus modis, Aliquando culpa v. scilicet in Dominum commissa, Aliquando culpa eiusdem commissa in alium, quam Dominum, *lib. 2. Feudorum tit. 23. & 24.* Aliquando sine culpa vassalli: de quibus causis singularim est dicendum.

Primo queritur, Ob quod crimen vassalli in Dominum feudum amittitur? Respondeo, ob crimen ingrati animi, non quodlibet, sed graue, & tale, vt meretor feudi priuationem. *lib. 2. Feud. tit. 24. §. Illud, & tit. 28. Ad hoc.*

Secundo queritur, Ad quae nam capita reducantur talia crimina? Respondeo, reduci ad certa quaedam capita.

Primum est, si inuestituram, siue renouationem feudi non petierit haeres vassalli, aut ipse beneficiarius, siue vassallus post obitum Domini ab eius haeredibus, *lib. 2. Feud. tit. 24. in principio*, intra annum scilicet, & diem.

Sed à quo tempore est computandus annus, & dies? Respondeo cum Giolla, à die, quo beneficiarius adeptus est possessionem feudi, & probabiliter seruit, vel seire potuerit esse feudo subiectam, & obitum Domini. Sic etiam alij apud Clarum, *quæst. 49. vers. Scias etiam.* Quid si beneficiarius minor viginti quinq; annis non petierit feudi renouationem intra debitum tempus; poterit ne petere restitutionem in integrum, contra lapsum temporis lege praefixam? Potest, ita Iulius Clarus, *quæst. 47. vers. Sed quæro.* vbi dicit esse communem sententiam.

Si Beneficiarius itidem nondum intra annum, & diem, feudi possessionem nactus est, feudo non est priuandus, si modo intra id temporis feudi renouationem, seu inuestituram petierit. Clarus *quæstione praefata, vers. Item quia.*

Praeterea Beneficiarius, qui intra annum, & diem inuestituram non petiit, non potest breui moram purgare more emphyteuticarij. Ita Baldus, & communis opinio, teste Claro *eodem quæstione nuper allata*, quamuis ipse oppositum sequatur. Insuper si Dominus post annum, & diem beneficiarium ad solita obsequia, & officia admiserit, eo ipso culpam beneficiarij remittit videtur. Ita communis opinio.

Milibus autem annus, & totus mensis conceditur ad repetendam inuestituram. *lib. 1. Feud. tit. 22. vltimo*, ignoscitur, & succeditur minori quatuordecim annis, si inuestituram renouationem non petierit. *lib. 2. Feudorum tit. 35. §. Praeterea, & tit. 26. §. Si minori.* Pareitur quoque coiuis alteri iusta, & graui causa excusato, veluti ob morbum, capitales inimicitias, & legitimam absentiam. *lib. 2. tit. 32. §. vlt. & lib. 1. tit. 22.*

Dubiae quaestio est, An si vnus agnatorum transfert partem suam feudi antiqui ad aliquem agnatum habentem partem eiusdem feudi, is secundus agnatus cogatur intra annum, & diem petere à domino renouationem feudi, ratione partis, quæ ad ipsum peruenit? Respondet Clarus, *quæstione 49. vers. Praeterea quæro*, ex communi sententia, debere petere; quia noua pars feudi ad ipsum delata est. Et hoc, inquit Clarus, locum habet, quando ad ipsum peruenit; quia alius agnatus ad eum partem suam transtulit. Secus verò esset, si agnatus eam partem acquireret iure accrescendi, videlicet, quia agnatus sine liberis decessit; vel quia, ob delictum, suam feudi partem amisit: tunc enim secundus agnatus feudum maius, & amplius acquireret, non autem nouam partem feudi: ac propterea non cogereur feudi renouationem petere; quia idem iuris est de incremento feudi, quod de feudo principali. Hæc ille.

Queritur itidem, An Beneficiarius possit per procuratorem petere feudi renouationem, & iurate, ac promittere

Dominum fideiuitatem? Potest. Ita communis opinio apud Clarum, *quæst. citata. vers. Successorie quæro*, dum modo id faciat procurator speciali mandato.

Secundum delictum est, Si vassallus Dominum periclitantem in acie deseruerit, *lib. 1. Feudorum. tit. 3. & lib. 2. tit. 24. §. Item qui.* Item si reliquit in praedio vulneratum, sed non lethale. *lib. 1. tit. 3. & tit. 21. ad finem* (sicut enim vassallo, cum nulla ratione dominum iuuare possit, in fugam se conuertere.

Sed quid indicandum, cum dominus saluus euasit è praedio, in quo à vassallo deseruit fuerat? tunc ne nihilominus etiam feudum vassallus amittere iure exstiterit? Respondeo, maxime; quia *lib. 1. tit. 3.* non dicitur: Si in praedio deseruit à vassallo dominus perierit, sed simpliciter, (si deseruit fuerit.)

Quid itidem, si bellum dominus iniquum gesserit? Respondeo, debere vassallum opem ferre domino ad eum defendendum, non ad offendendum alium. *lib. 2. Feud. tit. 28.* Quod si dominum defendere noluit, non ideo feudum amittere meretur.

Queritur, quid dicendum, quando bellum dominus gerit contra patrem, filium ve, aut fratrem vassalli, tunc ne debet vassallus dominum iuuare? Respondeo, minime. *lib. 2. Feud. tit. 22. in fin. argumento ex l. Minime. ff. De religio. & sumptibus.*

Quod si patrem pietatem praeferat huismodi officio, feudo se abdicet; alias idem amissurus, si contra paternam pietatem non seruat domino.

Queritur à quibusdam, an vassallus, Domini vitam sine praesente cogatur? Adducit *tolet. lex. 1. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum*, in qua serui coguntur praesente custodiam dominis, proca capitis constituta in facientes aliter. At enim, serui non recte comparantur cum vassallis, qui sunt liberae conditionis: nec poenae constitutæ in seruis, liberos homines afficiunt, cum serui torqueantur etiam sine culpa suspicione. *l. Exceptio. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum*, non tamen liberi homines.

Tertium crimen est, Si vassallus seens Domino insidias parari, cum non fecerit certiorum. *lib. 2. Feud. tit. 28. §. Praeterea* & hoc est in feudis singulare: nam alii qui iure communi consilij criminis, propter solam scientiam, non puniuntur eadem poena, qua consentientes, & scientes, nisi alieno consilio crimen perpetraverint. *l. Non ideo. C. De accusationibus, & l. Si sciente. ff. Ad legem Corneliam de parricidiis.* Item si vassallus hostiliter aduersus Dominum se gesserit. *lib. 2. Feudorum. tit. 37. & 14. §. Porro si dominum lib. 1. tit. 3. §. Similiter.* In hoc autem nec voluntas sola, nec conatus quidem puniuntur, *lib. 2. tit. 3. §. Voluerit. argumento ex l. Cogitationis. ff. De panis.* Vt si ex propria confessione vassalli constet habuisse eum in animo flagitium committere contra dominum, nec ad effectum perduxerit.

Quartum crimen, Si vassallus vxori, vel filiae, vel nepti ex filio, vel nuptæ filio, vel forori Domini se miscuerit, vel si eius pudicitiam tentauerit, vel si cum ea turpi erulerit. *lib. 2. Feudorum. tit. 3. §. 1. & lib. 2. tit. 24. §. Rursus.*

Quid autem, Si vassallus post obitum Domini rem habuerit cum eius vxore vidua? etiam ne tunc feudo cadet? Respondet Andreas Isernia apud Clarum, *quæstio 48.* nihilominus eum feudum amittere: quæ opinio est magis communis, apud Clarum loco citato.

Quintum crimen, Si vassallus apud Iudicem, Dominum detulerit, vel accusauerit. *lib. 2. tit. 24. §. Item si delator.* Quid autem dicendum, si iusta ex causa, sine calumnia accusauerit? Nihilominus feudo priuatur, sicut, & liberos. *l. Qui rem maior. ff. De bonis liberis.* Et seruis delator, etiam si obiecta probet, puniuntur. *l. vlt. C. De delatori. l. 10.* Et familiares Dominum accusare non possunt, Excipitur verò crimen læsæ maiestatis, vel heresis.

Non licet itidem Vassallo in criminali iudicio contra Dominum testimonium dicere, *lib. 2. tit. 33. §. Similiter.* sicut nec liberto. *l. Qui cum maior. §. Si libertus. ff. De*

bonis

bonis libertor. Nec cogi potest ad si feudum testimonium.

Sextum crimen, Si vassallus, sine consensu Domini feudum alienauerit, ex constitutione Federici Imperatoris feudum amittit, *lib. 2. tit. 35. vers. Cāllidū.*

Quid si alienauerit, sed nondum rem feudalem tradiderit? Respondet Andreas Ileruta apud Clarum, *quæst. 31. à feudo non cadere.*

Quid itidem, Si interuenerit traditio rei non vera, sed ficta? Respondeo sufficere, vt feudum amittat. Sic Paulus, & Parisius, & Tiraquellus apud eundem Clarum, *in eadem quæstione 31.*

Roges, An si alienatio, sit aliunde contractus irritus, & inanis, vassallus poenam incurrat? Respondet Parisius apud Clarum, *quæst. 31. prædictam poenam non incurrare.* At teste Duareno *in comment. in consuetudines feudorum. cap. 14. num. 16. ea constructio in Gallia non feruatur, sed vassallus liberum est alienare feudum, dummodo laudemium secundum curiæ consuetudinem Domino persoluat.*

Quæres, vtrum poena afficiatur vassallus, si in alienatione dicat (saluo, & reservato consensu Domini) Lason apud Clarum, *quæstio. 31. ait esse communem sententiam, hoc non sufficere, vt vassallus liber sit à poena, nisi expresse dixerit se alienare saluo consensu Domini, vt non aliter, nec alio modo.*

Quid si vassallus ignorans alienauit feudum? Respondeo, ignorantiam non iuuare: & ideo feudum esse restituendum, & condemnandum emptorem ad id, quod interest domini, *lib. 2. Feudor. tit. 26. §. Si vassallus.*

Quid itidem, Si vassallus omnia tua bona vendiderit, an eo ipso feudum quoque vendidisse videbitur? Respondeo, minimè nisi id nominatim expresse, *lib. 2. tit. 26.* Nam generali alienatione, non dicitur quis alienasse, quæ specialiter alienaturus non esset. *l. Obligations generalis ff. De pignoribus, nisi appareat alioqui feudum vendere voluisse: quod potest colligi ex pretij quantitate, & aliis circumstantiis.* Veluti si pretium maius sit, quam esset, si omnia bona præter feudum venderentur, & tunc feudum amittit, & partem pretij auctori bonæ fidei restituere secundum conscientiam cogitur.

Quæres, An vassallus feudo nihilominus cadat, etiam si illud alienatum recuperauerit? Respondeo, cadere, & feudum ad Dominum reuerti, *lib. 2. Feudo. tit. 44.* Ita Bart. Alexand. & alij apud Clarum, *quæstione 31. quam opinionem dicit esse communem Cuius, vt testatur Clarus in loco citato.*

Quæres itidem, An si vassallus feudi tantum partem alienet, totum feudum amittat, an verò solum partem? Respondet Bald. teste Claro, *quæst. 31. totum feudum amittit.* Sed oppositam eius, *lib. 1. Feudorum tit. 38. habetur, parte feudi alienata sine consensu Domini, non totum feudum, sed partem tantum Domini apertij, hoc est, ad Dominum reuerti.* Et contra Bald. sentiunt communiter Doctores, vt testantur Cornucius, & Curtius apud Clarum, *quæst. 31.*

Septimum crimen, Si Titius vassalli Dominum offendat, & monitus vassallus à Domino, vt adductus filius, delicti veniam à Domino petat, si hoc non fecerit, nec à se filium amandet, feudo priuatur. *lib. 2. tit. 31. §. Insuper. Idem Iuris est de vassallis, cum quis ex domesticis eius, aut ex suis vassallis Dominum offenderit, lib. & tit. iam allegatis. §. Illud.*

Octauum crimen est, Si vassallus sit aduersus Dominum contumax, hoc est, si vocatus ad curiam Domini, venire neglexerit. *lib. 2. tit. 22.*

Nonum est crimen, Si vassallus iure feudi, vel inuestitura abutatur, *lib. 2. tit. 22. §. Quicumque.*

Decimum, Si vassallus ex genti Domino obsequia, ne gaudeat se vassallum eius esse, *lib. 2. tit. 26. §. vassallus. & tit. 34. §. vltim.*

Denique aliqui dicunt, ex iisdem causis feudum amitti, ex quibus donatio perfecta reuocatur, vel ex quibus causis filius iure exheredatur. *libro secundo, tit. 24. §. Prædictis.*

Quibus causis feudum amittatur culpa vassalli, in alium quàm in Dominum admiffa.

CAPVD XIV.

Oculpam vassalli non in Dominum, sed in alium commissam amittitur aliquando feudum. Primo, Si vassallus fratrem suum interfecerit, *lib. 2. Feudorum. tit. 37. præfertim si spe totius hereditatis consequenda trucidauerit: hoc enim crimen apud nobiles habetur detestabile.*

Secundò, Si hominem proditorie occiderit, *lib. & tit. præcitatis.* Et eisdem causis, quibus vassallus delicto suo feudum amittit, Dominus feudi proprietatem perdit, *lib. 2. tit. 47.* Ob reciprocam inter Dominum, & vassallum obligationem, *lib. 2. tit. 6. §. Dominus quoque.*

Dubie quætionis est, An quando feudum vassalli culpa amittitur, vassallus ipso iure cadat à feudo ante vllam criminis condemnationem? Respondeo ex communi sententia, Quandoocunque culpa vassalli feudum amittitur, eo quod illud sine consensu Domini alienauit, ipso iure cadit à feudo. Vnde tunc nulla opus est condemnatione, seu priuatoria sententia, sed tantum declaratoria criminis, sicut in alijs rebus, quæ ipso iure ob crimen alicuius amittuntur. *c. Cum secundum, de Hæret. in sexto.* Tunc enim Iudex pronuntiat, bona esse confiscata. Non admittit quidem bona, sed declarat, ea esse ipso iure adempta, seu potius amiffa, à tempore contracti criminis. Ita etiam in feudis Iudex pronuntiat, vassallum esse de crimine conuictum & tunc retrotrahit sententia, declaratur, feudum amiffum fuisse, à die factus commissi. Quando verò culpa sua feudum vassallus amittit alijs de causis, tunc nisi criminis fuerit conuictus, & sententia priuatoria condemnatus, feudum Dominus non recipit. *lib. 2. tit. 26. §. Vassallus, & lib. tit. 55. §. Sancimus.*

Quando Feudum sine culpa vassalli finiatur & desinat.

CAP. XV.

FINITVR Feudum absque vlla culpa vassalli.

Primo, morte vassalli, si decederit sine filiis legitimis, & sine agnatis *lib. 1. tit. 10.* Appellatione filiorum intelliguntur nepotes, & ceteri descendentis masculi.

Secundò, Feudum desinit renuntiatione, si vassallus feudum repudiauerit, renuntiauerit ve, hoc est, si se feudo abdicauerit. *lib. 2. tit. 38.*

Tertio, Si sacros Ordines susceperit, vel Religionem professus fuerit: Si vitium corporis exlaueat, ita vt idoneus amplius non sit ad obsequia debita præstanda, *lib. 2. tit. 26. §. Qui clericus, & tit. 36.* Hæc autem locum habere vbi fuerit vlti recepta: alioqui enim, pro varietate locorum consuetudines in his variantur.

Quartò, Cursu temporis, ad quod feudum est datum: vt si datum sit ad quartam generationem, & non ad vltiorem.

Dubie quætionis est, An sicut præscriptione annorum triginta, feudum acquiritur, *lib. 2. tit. 26. §.* Si quis per triginta, etiam si quis ineptus non sit, ita etiam præscriptione triginta annorum possit feudum amitti, quamuis inuestitura præcellerit. Respondeo, posse. Finge Titium esse vassallum Caij, & feudo esse inuestitum; nihilominus Seium per triginta annos feudum illud possedisse, & recognouisse, tanquam Dominum, ipsum Caium, tunc quemadmodum Seius acquirit præscriptione feudum, sic etiam Titius illud amittit.

Dubie itidem quætionis est, An etiam longissimi temporis præscriptione amittat quis proprietatem feudi?

Respon-

Respondeo, amittere; quia idem ius est de vasallo, & Domino Veluti, recepisti feudum à Titio, & Caput recognovisti dominum spatio triginta annorum, Titio toto eo tempore nullum obsequium, & officium à te exigente? tunc Casus præscriptione proprietatem acquisiuit, & Titius, qui erat meus Dominus, amisit.

Quando amittitur vel finitur feudum, cuius amariatur, hoc est ad quem devolvatur.

CAPUT XVI.

QUÆSTIO est inter Feuditas, cuius feudum devolvitur, Domino, an agnatis proximis, quando illud finitur, & amittitur? In hac quæstione, causæ, quibus finitur, vel amittitur, feudum, distinguendæ sunt. Nam feudum definit, aut culpa vasalli, in dominum patrata, vel culpa eius in alium, quàm in Dominum commissâ, aut alienatione feudi per vasallum, sine consensu Domini facta, aut renuntiatione, siue repudiatione feudi: aut morte vasalli, aut lapsu temporis deficientibus vocatis ad feudum ex prima investitura.

Quando feudum amittitur culpa vasalli in Dominum perpetrata, revertitur ad ipsum Dominum, *lib. 2. tit. 24. §. vlt.* non solum si feudum sit novum, ut omnes consentiunt, sed etiam quamvis feudum sit paternum, siue antiquum, in quo alias agnati succedunt iure investituræ; quia tacite illud ab initio datum videtur, ut feudum latum Titio, & agnatis eius, revertetur ad Dominum, exclusis agnatis, si vasallus Dominum graviter offenderit, nisi aliud in ipsa investitura exprimat: Andreas Hæmia, teste Claro, *quæstione sexagesima sexta*, cum quibusdam aliis sentit, devolvi feudum paternum tunc ad agnatos exclusis filiis, & descendentibus vasalli delinquentis; quia agnati nullam culpam contraxerunt; quæ opinio magis Claro placet, & alicubi est vlt. recepta. Sed communis opinio est ea, quam dixi, ut testantur Curtius, Gratus, Anani, Gozadinus apud Clarum *eod. in loco*.

Quando verò feudum amittitur culpa vasalli in alium, quàm in Dominum commissâ, transfertur feudum, si paternum sit, vel antiquum, ad agnatos, exclusis filiis descendentibus, *lib. 2. tit. 37.* At si feudum sit novum, redit ad Dominum, *lib. 2. tit. 24. §. Si vero non.* Ita Andr. Hæmia, Curtius, Alexander, Zazius, & communis opinio apud Clarum, *quæstio 66.*

Agnati autem hic accipiuntur, qui quarto gradu agnationis remoti sunt ab eo, qui feudum accepit, *lib. 2. tit. 26. §. Si vasallus, tit. 31.* Excluduntur igitur non tantum filij vasalli, sed & alij agnati, usque ad quartum gradum. Et hæc est sententia communis, teste Iul. Claro *prædicta quæstione*, quamvis ipsi non placeat.

Quando autem feudum amittitur; quia illud alienavit vasallus sine consensu Domini, tunc conerata dici videntur in libris feudorum. Nam *libro secundo tit. 24. §. vlt. tit. 38. et 44.* Simpliciter habetur, feudum ad Dominum reverti. Sed *tit. 8. Hoc quoque, lib. 1.* contrarium videtur decerni. Vnde inter Feuditas sunt duæ opiniones, una est, feudum, quamvis sit paternum, ad Dominum redire. Hanc dicitur esse communem Aretinus apud Clarum, *quæstione sexagesima sexta*. Hanc sequitur Daureus *in comment. de feudis cap. 17. num. 4.*

Altera est opinio, devolvi feudum ad agnatos exclusis filiis: quam sententiam sequitur Baldus, & eam dicit esse communem Ruinus, Curtius, teste Claro *quæstione sexagesima sexta*. Probabilior est eorum opinio, qui putant feudum agnatis deferri, nisi obstat constitutio Federici Imperatoris, *lib. 2. Feudo. tit. 35. Callidus*, qua veteri consuetudini derogatur.

Potest quando feudum finitur, aut definit absque culpa vasalli, videlicet morte eius decentis sine filiis, & posteris

descendentibus, & sine agnis: tunc feudum ad Dominum devolvitur, & vtile dominium cum proprietate consolidatur. Idem iuris est, quando feudum finitur repudiatione, vel reversione eius per vasallum facta, si feudum sit novum, non tamen si paternum, quia nequit tunc vasallus nocere sua renuntiatione iuri agnatorum. Clarus, *quæstione trigesima quarta*.

Secundo queritur, An feudum transeat aliquando ad fiscum? De hac quæstione Iulius Clarus, *quæstio 84.* Respondet Bartolus *in l. Si finit, §. Sine vlt. §. albus num. 2. ff. De damno inf. l. 10.* non transire; quam opinionem dicunt esse communem Romanus, Alexander, Ruinus, Curtius, Boetius, *quæstio 24.* Ipse tamen Clarus distinguit in hunc modum. (Aut feudum est tale, ut de eo non possit vasallus statuere, sine voluntate Domini, & consensu agnatorum, cuiusmodi est feudum antiquum; & hoc feudum non comprehenditur in publicatione, vel confiscatione bonorum, facta ob crimen vasalli; quia fiscus non derogat iuri Domini, vel agnatorum. Item quia tale feudum ad extraneos non tranhit.

Aut feudum, inquit, est tale, ut de eo possit statuere vasallus voluntate Domini absque vlt. consensu agnatorum, quale est feudum novum: & tale feudum non transfertur ad fiscum, etiam si bona vasalli ob crimen eius publicentur: nec transit ad agnatos, quia non admittuntur, vel veniunt ad feudum, nisi ex persona eius, qui feudum accepit.

Aut feudum est tale, ut de eo statuere, liberum sit vasallo sine voluntate Domini, & sine consensu agnatorum; cuiusmodi est feudum, quod datur alicui eo pacto, ut possit arbitrato suo transire, ad quos ipse voluerit, etiam ad extraneos. Et tunc si amittitur culpa vasalli in Dominum patrata, non transit ad fiscum, sed redit ad Dominum. Si verò culpa vasalli ob crimen, ratione cuius bona publicata, & confiscata sunt, ipso iure, ut ob crimen hæreticæ, vel læsæ maiestatis, tunc comprehenditur publicatione bonorum; quoniam omnia bona vasalli iure ipso confiscata sunt; & quia tale feudum potest ad extraneos transire: & quia de eo feudo potest vasallus suo arbitrato decernere,) Sic ille.

Tertio queritur, An melioramenta, ut dicuntur, rei feudalis ad Dominum pertineant, feudo ad eum revertio; An verò potius auferre, & sibi retinere vasallus possit. Et intelligitur quæstio de melioramentis industria vasalli factis: ut si domum in prædio feudali fabricavit. Respondeo ex communi sententia ea ad vasallum pertinere, *libro secundo tit. 28. §. Si vasallus*. Est tamen liberum Domino, ut vel solvat vasallo æstimationem melioramentorum, vel permittat, ut ædificium tollatur, si absque detrimenno re fieri queat.

Quæres, quam ratione sint melioramenta æstimanda? Verbi gratia, domus, quam vasallus extruxit, tantum, quantum æstimatur ædificium, an verò solum tanti, quantum æstimatur sola materia ædificij? Respondet Baldus, teste Claro, *quæstione 88.* Æstimanda esse tanti, quam valet ipsius ædificium, & ita vlt. esse receptum, ut testatur idem Baldus & Pativus etiam apud eundem Clarum *in quæstione citata*: quamvis Berous, Clara item referent, dixerit, communem esse opinionem, solum tanti esse æstimandum melioramentum, quantum æstimaretur materia diruti ædificij.

Quarto queritur, Ad quem spectet incrementum, si quod accessit feudo, An ad Dominum, cum feudum ad ipsum revertitur, an ad vasallum? Respondeo, ad Dominum pertinere *lib. 1. tit. 4. §. vltim. et lib. 2. tit. 8. §.* Et contrario: dummodo incrementum, industria, & opera vasalli non accesserit, tunc enim conditionem melioramenti sequitur.

Quinto queritur, Quid sit dicendum de servitutibus, quas ipse vasallus sine pecunia acquisivit: vel quæ rei feudali accesserunt donatione alicuius, facta gratia vasalli, & non Domini? Respondet Clarus, *quæstione 88.* servitutes, quæ rei feudali insunt, ad Dominum pertinet.

& ad ipsum reuertu redeunte feudo: quia à re feudali separari non possunt.

Hanc opinionem esse communem testatur idem Clarus loco citato. Nihilominus tamen si sua pecunia vassallus seruitutem emerit, debet tantumdem soluere vassallo, quanti seruitutem emit. Ex quo Clarus colligit, si Princeps Titio casttrum in feudum dederit sine iurisdictione, & postea Titius, ab alio consecutus est iurisdictionem, non pertinere ad Dominum talem iurisdictionem, quia ea iurisdictione, sine castro potest peti se subsistere apud Titium. Sic etiam Baldus, & Ruinus apud eundem Clarum loco præfato.

Sextò quæritur, Ad quem pertinet fructus rei, quæ nomine, & iure feudi possidetur, ad beneficiariumne, an ad Dominum feudi? Respondeo cum Ioanne Copo de fructibus lib. 3. cap. 7. pertinere ad beneficiarium, nam eius est tale dominium rei in feudum data. Ita Baldus lib. 2. feud. tit. 55. §. præterea. Immo in constitutione Federici Imperatoris, quæ in eo titulo continetur beneficiarii, qui in Italia, & Germania sunt, Domino in publicam expeditionem eunti, dimidiam partem reddituum vnius anni præstare coguntur, alioqui feudo priuantur, & in Gallia, teste eodem Ioanne Copo, moribus introductum est, vt si in præstando obsequio, & persoluenda fide Domino debita, beneficiarius mortuus fuerit, liceat Domino manum prædio feudali iniicere, & interim fructus facere suos, donec beneficiarius iusta obsequia ei exhibeat, ac ei se supplicem submittat, & in verba etus iuret. Quibus præstitis, vassallum in suam fidem Dominus recipit, & fructus facere suos desinit, & liberam vten di, & fruendi potestatem eidem restituit.

Illud etiam commodum Dominus capit, cum à defuncto vassallo in hæredem per lineam transfersam conuictum, prædium feudale transfertur, vel quoquo modo alienatur, redditum vnius anni, aut quintam partem, sub qua quæque partem pretii ipsius rei consequitur. Item, secundum vsam Medolanensem constitutum est, vt si vassallus decedat sine hærede masculo, & coniugato, feudum ad Dominum reuertit, si ante Martium vassallus decederit, omnes fructus, qui in illo anno ex feudo proueniunt, ad Dominum pertinent. Si vero post calendis Marti vsq; ad Augustum, omnes fructus, qui interim percipiuntur, hæredi vassalli debeantur. Si vero post Augustum obierit, omnes fructus illius anni, Dominus percipit. Alicubi est consuetudo, vt quocumque tempore anni vassallus moriatur, omnes fructus pendentes ad Dominum pertineant.

De actionibus feudi nomine, & iure vassallo competentibus.

CAPVT XVII.

PRIMO quæritur, Quæ nam actiones iure feudi vassallo conueniant contra Dominum? Respondeo, post possessionem, quam re ipsa à Domino consequitur, habere vassallum actionem in rem vtilem aduersus quemlibet possessorem, lib. 2. tit. 8.

Secundò quæritur, Vtrum ante possessionem vassallus actionem habeat aduersus Dominum? Respondeo, habere, si cum Dominus inuestit, vel etiam si simpliciter promiserit. Aget enim contra Dominum, vt sibi possessio tradatur, lib. 2. tit. 7. ad finem. Hæc autem actio dicitur actio ex lege, vel ex stipulatu. Petit autem vassallus hæc actione possessionem rei, & omnem vtilitatem, hoc est, quanti sua interest, eo quod Dominus possessionem in eum transfere distulerit, lib. 2. tit. 7. ad finem.

Et hoc quidem in feudo nouo locum habet, nam in antiquo non possessio, sed tantum renouatio feudi petitur. Vassalli enim successor actu possessionem habet, & petit solum, vt sibi inuestitura renouetur: in nouo autem feudo

petitur vel inuestitura, vel possessio: & quando inuestitura præcessit, Dominus non liberatur à præstando, quod interest vassalli, nisi possessionem tradat, quia feudum per inuestituram constituitur, & eo ipso vassallus quasi dominium acquirit. At si in feudo solum contractus iuris fuerit, vel promissio facta, liberatur dominus præstando id, quod interest vassalli secundum ias commune, l. Stipulationes non diuiduntur l. de verb. oblig.

Tertiò quæritur, An huiusmodi actio conueniat hæredi vassalli contra hæredem Domini? Respondeo, conuenire, si laicus fuerit, qui inuestitur, lib. 1. tit. 9. Cogitur enim hæres eius inuestituram nondum factam implere, siue præstare. Si autem Ecclesiasticus sit, & decederit, antequam inuestituram vassallum, eumq; in possessionem miserit, non cogitur successor eius talem inuestituram facere, vel confirmare, lib. 1. tit. 3. Veluti, Seio ante aliquot annos Episcopus feudum concessit, deinde Titium de eo, adhuc viuo Seio, inuestiuit, ea ratione, vt Titius post obitum Seii illud consequeretur, & Episcopus moritur ante Seium, qui possidet feudum, non cogitur successor Episcopi inuestituram rata habere, nisi Titius nomine eius feudi in possessionem miserit sit viuo, & consentiente Seio. Quod si ante Episcopum, qui Titium inuestiuit, moriatur Seius, omnino hæres ipsius Seii, cogendus est transferre possessionem ad Titium.

Quartò quæritur, Quæ actio vassallo conueniat, si feudale prædium fuerit cuiusdam? Respondeo, liberum esse vassallo agere contra Dominum, pennde, ac si feudum traditum ei non fuisset: lib. 2. feud. tit. Aget enim, vt ea res, aut alia æquæ bona ei à Domino præstetur. Et hoc locum habet, si ignorans feudum accepit, putans bona fide esse eius, qui ipsum inuestiuit. Eadem actio conuenit vassallo contra Dominum, si Dominus velit defendere vassallum super feudo interpellatum, lib. 2. tit. 3.

Quintò quæritur, An aliqua actio conueniat vassallo aduersus Dominum contra ipsum delinquentem, lib. 2. feud. tit. 47. habetur, Dominum eisdem ex causis, ob quas vassallus feudo priuatur, amittere ius, quod habet in beneficiarium: vt si Dominus cum vxore vassalli rem habuerit, vel ei grauem iniuriam fecerit, datur actio vassallo, qua petat, vt declaretur se immunitum, ac liberum esse omni obsequio & officio, quod nomine, & iure feudi præstare cogebatur. Sic ut patronus, qui libertum suum accusat, perdit bonorum possessionem. l. Qui cum maior ff. de bon. libero. Sic etiam Dominus, qui iniuria vassallum efficit, nequit iure exigere ab eo ministeria, & obsequia.

De actionibus, quæ Domino contra vassallum iure feudi conueniunt.

CAPVT XVIII.

PRIMO quæritur, Quot, & quæ actiones Domino conueniant aduersus vassallum? Respondeo, quatuor actiones illi competere.

Prima est, Rei vindicatio directa iure communi.

Secunda est actio qua agit contra vassallum, vt ei debitum obsequium exhibeat.

Tertia est actio, si feudum Domino sit apertum, hoc est, ad ipsum delatum propter culpam vassalli, potest agere contra vassallum, petendo feudum, quod datum est: quæ actio dicitur traditio rei, ob causam datæ, & non secutam, lib. 1. feudor. tit. 3. Petit enim Dominus à Iudice, vt declaret, feudum, ob culpam vassalli apertum, hoc est, sibi delatum.

Quart-

Quarta est actio, qua Dominus extra emptorem agit, si vassallus sine eius consensu feudum vendiderit: & hæc actio est rei vindictio: nam condicitur possessio, sicuti proprietatis, l. i. ff. de condit. triticaria: emptori verò bonæ fidei competit contra venditorem actio de euictione, lib. 5. tit. 5. alioqui malæ fidei emptor, qui habens rem alienam, emit, non habet actionem ex empto de euictione. l. Si feudum. C. de euictionibus.

Obiicit, ergo illud pretium venditori, qui sciens vendit, lucro cedit, siquidem emptor contravenditorem, actionem non habet, nec Dominus agit contra eum, sed contra emptorem? Respondeo, venditorem tunc non luctari pretium, quia secundum conscientiam cogitur restituere emptori ante criminis condemnationem: at post sententiam Iudicis, feudo, & pretio priuatur, & feudum Domino restituitur, & pretium fisco applicatur, iuxta communem regulam, quæ iniuste quaesita sunt, fisco cedere, l. Lucrum, in fine, ff. de iure ffici.

Secundo quaeritur, Vtrum actiones, quæ Domino in Vassallum, & contra, vassallo in Dominum conueniunt, bonæ fidei sint, an verò stricti iuris? Plerique negant, esse bonæ fidei, eo permoti, quod Instit. de actionibus. §. Bona fidei, inter actiones bonæ fidei non numerentur.

Sed certum est, hoc genus actionis redolere naturam actionis bonæ fidei, quæ est, vt iniucè præstetur, quod quisque debet ex fide bona. Quare quidam putarunt, hanc actionem esse addendam actionibus bonæ fidei, sicut addita est actio ex stipulatu, quæ rei uxoriæ actionem in se continet, ex Iustiano l. i. C. de rei uxoria actione. §. Fuerat.

Tertio quaeritur, an aliqua alia actio ex feudo nascatur? Respondeo, nasci actionem, qua alienatio feudi facta à vassallo, sine consensu eorum: quorum interest, vt potest filiorum & agnatorum proximorum, rescinditur: nam agunt aduersus emptorem, vt restituat rem feudalem, lib. 11. tit. 26. §. Titius, vt cum Titius nullos filios haberet, concessit agnato partem vnâ feudi, & extraneo alteram partem consensu Domini vendidit, Caius propinquior cæteris agnatus, volens repetere post mortem Titii partem alienatam, nullo etiam reddito pretio, id facere potest, & ad successionem in feudo venire, eo quod ius habet quaesitum ex inuestitura: recuperat quoque, viuo Titio, rem venditam, restituto pretio: sed si velit recuperare sine restitutione pretii, oportet expectare obitum Titii.

Et sciendum est, agnato ad rescindendam alienationem, intra annum, actione dari, lib. 2. feudo tit. 26. §. Titius. Post annum verò, ex quo sciuit alienatum esse feudum non auditur.

Quarto quaeritur, An interdicta possessoria Domino conueniant, & an itidem vassallo? Respondeo, vtrique competere, quia vtrique possidet: nam certum est, Dominum civilem possessionem retinere, & proinde exigere ministeria, & obsequia à vassallo debita. Vassallus itidem naturaliter possidet, siquidem per longam possessionem triginta annorum possit feudum acquirere, lib. 2. tit. 22. §. Si quis per triginta. Ad interdictum verò possessoriæ naturalis possessio sufficit, l. 1. §. Denicitur ff. de vi, & vi armata.

De Iudice competenti in controuersia feudalibus.

CAPVT XIX.

DE hæc re tractant iuris Canonici interpretes in C. cæterum de iudiciis. cap. Ex transmissa. & cap. verum de foro competens. & cap. Romana. §. debet. de appellat. in sexto.

Primo quaeritur, Quis sit Iudex competens, quando inter duos vassallos est controuersia de feudo? cum scilicet contendunt duo vassalli, vter illorum ius habeat in feudo? Respondeo, esse Dominum feudi, si consistit, eos Dominum esse vassallos, & contentio sit inter eos de feudo, id est, de re aliqua ad feudum pertinente, non de aliis rebus, vel iniuriis lib. 2. tit. 5. §. Præterea. & tit. 34.

Secundo quaeritur, Quid dicendum sit, quando controuersia est inter Dominum, & vassallum de re ad feudum pertinente, non de aliis rebus, vel iniuriis, quæ feudales non sunt: de his enim iudicat ordinarius loci, vt est communis opinio, teste Abbate in cap. Cæterum. num. 13. de iudic. Dominus itaque si contendat tibi vassallum debere certum ministerium, & obsequium, & vassallus id neget, si Dominus velit vassallum priuare ob crimen eius, vassallus verò neget se posse iure feudi spoliari? Respondeo, tunc item esse ordinandam per partes curiam, hoc est, per vassallos eiusdem Domini, lib. 2. tit. 55. §. Præterea. Est autem lis componenda per partes curiæ simul in vnum vocatos, lib. 2. tit. 10. & 20.

Hoc autem intelligitur, si ita inter Dominum, & vassallum conuenierit, quod si dissenserint, vel partes curiæ simul omnes congregati reuenerint, tunc Dominus eos ius habere adigendi: quam electionem vassallus sequi compellitur, ita vt si Dominus elegerit tres, pluresque ex partibus, vassallus quoque totidem, & non plures, vel pauciores eligere cogatur.

Tertio quaeritur, Quid dicendum sit, si quaesio sit de vindicatione rei feudalis inter vassallum, & alium qui non sit vassallus, qui contendit Dominum feudi esse sibi obligatum ad eum inuestiendum, vel ad donandum, aut vendendum sibi rem feudalem? Respondeo, tunc Iudicem esse ordinarium loci. Glossa in cap. cæterum, de iudiciis, & Panormitanus ibidem, num. 13. quia lex feudorum solum dat iurisdictionem Domino feudi, quando est quaesio inter vassallos non inter extraneos, agentes de feudo. Ergo talis iurisdictione restringenda, non relaxanda est, item, quia casus omnis sus intelligitur relictus in iure communi, vt notatur in cap. Susceptum, de rescrip. in 6.

Quarto quaeritur, An si suspectus Dominus sit, & lis sit inter vassallos, Iudex competens sit Dominus? Respondeo minimè: tunc enim cognoscunt, & iudicant de causa partes curiæ, lib. 2. tit. 46. Quod si partes non sint, vel fuerint suspecti, tunc lis dimittenda est per Iudicem ordinarium, lib. 2. tit. 15. Hæc autem locum habent, quando inter duos vassallos, qui non habent regalem dignitatem, lis mota est: nam si fuerint à Rege, vel Principe, vel Imperatore inuestiti, semper cognoscit causam Rex ipse, Imperator, vel Princeps, lib. 1. feudorum tit. 8. & lib. 2. tit. 38.

Quinto quaeritur, Quid dicendum sit, quando vassallus est Clericus, Dominus verò laicus, & contendit clericus vassallus cum alio vassallo clerico, vel etiam laico, vel cum ipso Domino laico: tunc ne Iudex competens erit Dominus feudi, an partes curiæ laici? Ratio dubitandi est, quia vassallus est clericus, & Dominus laicus, & Iudex clericorum laicus esse non potest. cap. si diligenti, de foro compet.

Communis est opinio, inter vassallos clericos, tunc etiam Iudicem legimum esse Dominum feudi, vt testatur Decius in cap. Cæterum, num. 20. de iudic. & Clarus

quasi.

quasi. go. vers. Et hac quidem conclusio. id probant iuris ciuilibus interpretet, & Feudistæ ex lib. 2. feudo. tit. 35. §. Præterea in quo titulo ponitur constitutio Federici Imperatoris, quæ incipit, (Imperialem) ubi decernitur: quando lis est inter uassallos de Feudo, iudicem esse Dominum, etiam si laicus sit: & pares curiæ etiam laici inter Dominum feudi, & uassallum clericum, vel inter uassallos clericos, vel inter uassallum clericum, & uassallum laicum. Et constitutio ipsa generatim loquitur de uassallis: ergo comprehendit clericos, & laicos uassallos.

Cæterum cum ea constitutio sit Imperatoria, & Ciuilis, non uideatur in clericis locum habere. Quare alii id probare contendunt ex cap. Cæterum, de iudic. & cap. Ex transmissa, & cap. Verum, de foro compet. In quibus locis Romani Pontifices testantur, Dominum feudi esse Iudicem competentem in causis de feudis. Vnde Innocentius, Hostiensis, Ioannes Andreas, Panormitanus, & cæteri iuris Canonici interpretes in cap. Verum, citato, fatentur. Dominum feudi iurisdictionem ordinariam habere in uassallos, & proinde esse iudicem competentem causarum feudaliū inter uassallos, siue clericos, siue laicos. Vnus tamen est Andreas Barbatia Siculus, in cap. Verum, de foro compet. & cap. Cæterum, de iudic. qui docet, ut testantur Decius loco citato, & Felinus cap. Cæterum, num. 1. de iudic. hac in parte multos Doctores errasse. Quia iuris, inquit, diuini est, ut clericorum causæ à Iudice tantum Ecclesiastico cognoscantur, & iudicentur: quare nec constitutio Imperialis, nec Pontificum auctoritas concedere potest, ut per laicum Iudicem dirimantur, nec est ullum ius Canonicum quod istatut, ut si uassallus clericus litem de feudo tractet, & componat Dominus feudi, si laicus fuerit, & in cap. Cæterum, & in cap. Ex transmissa, & cap. Verum supra citatis, solum habemus, in feudis, Iudicem competentem esse Dominum feudi, uidelicet, si Dominus est laicus, iudicat inter uassallos laicos: si uero Dominus feudi est clericus, cognoscit causam inter uassallos clericos, & laicos: numquam tamen si uassallus est clericus, causam eius feudalem tractare, & iudicare potest laicus etiam si sit dominus feudi. Olim ut testatur Guido Papa de off. 139. ad fin. opinio erat Doctorem iuris Canonici, clericos in causa feudi forum non mutare, & ita iudicari non posse, nisi per Ecclesiasticum Iudicem, & id docuit Goffredus: postea tamen fuit communis sententia Canonici iuris interpretum in causa feudi, quæ est inter uassallos, etiam clericos, Iudicem competentem esse Dominum feudi: contra quàm sententiam sentit And. Barbatia. Sed ut aiunt Decius, & Felinus locis supra citatis, non est, cur à communi sententia recedamus.

Quare alii dicunt, inter uassallos etiam clericos, causam de feudo cognoscere, & iudicare Dominum feudi, etiam si fuerit laicus: quia constitutio Federici Imperatoris, & iura feudorum, sunt Rom. Pontificum auctoritate approbata. Ita Decius loco prædicto, n. 23. & citat Bald. Card. Anchar. Paul. Alexand. & Romanos Pontifices id facere potuisse, quia tamen iure diuino clerici sint à laicorum potestate, & legibus exempti, nihilominus tamen Summus Pontifex potest clericorum causas laicis committere. Tunc enim laicus Iudex non cognoscit causam clerici propria, vel ordinaria potestate, quod est iure diuino prohibitum, sed delegat commissis, quod ius diuinum non uetat.

Abbas in c. cæterum, de iudicis, generalem regulam proponit, quando lex ciuilibus dat alicui iurisdictionem ordinariam in aliquos certæ conditionis, & qualitatis homines, tunc habet ille iurisdictionem tum in clericos, tum in laicos quia sunt illius conditionis, & qualitatis. Veluti si lege ciuili, & statuto, quis habeat iurisdictionem ordinariam in omnes Scholasticos, sequitur, ut habeat eam in Scholasticos laicos, & clericos. Item eo ipso, quod quis lege ciuili habet iurisdictionem in omnes alicuius Collegii collegas, habet etiam em in collegas clericos. Quare cum lex Imperatoria dat iurisdictionem ordinariam Domino feudi in omnes uassallos suos, inde fit, ut habeat eam in uassallos etiam in clericos.

Hæc regula Abbatis, alius, ut Decio in cap. Cæterum, de iudicis, & Fel. in eod. cap. Cæterum, & c. Ecclesia S. Maris, quælibet ad fin. de constit. non placet, quoniam eam argumento efficaci non probat. Deinde, quia alioqui consequens esset, ut si lege ciuili daretur alicui iurisdictione ordinaria in omnes mercatores, vel agricolas, vel artifices, eo ipso ille iurisdictionem haberet in clericum mercatorem, vel agricolam, vel artificem.

Meo iudicio, dicendum est, id esse probabilius, & uerius, quod dixit Dec. Bald. Card. aliosque sequutus, Dominum feudi, inter uassallos etiam clericos esse Iudicem competentem, quia leges, & iura feudorum in hac parte sunt Romanorum Pontificum consensu, & auctoritate firmata, atque approbata.

Sextò quaeritur, quis nam sit Iudex competens, quando quaeritur de feudo inter uassallos, vel inter Dominum, & uassallum est possessoria, non petitoria, ut si agitur interdicto. Vnde vi. De hac quaestione Panormitanus in c. cæterum, num. 13. de iudic. ubi ex sententia innoc. dicit, tres esse opiniones.

Prima est, Iudicem competentem esse ordinariū loci, quia causa & quaeritur possessoria non est feudalis. Ita Glos. in cap. Cæterum, in uerb. Quamdiu parati fuerint, de iudic. & probat, quia in c. Ex parte, de foro, compet. causa possessoria ad Iudicem ordinariū dicitur terminanda. Item, quia possessio à proprietate differt. l. Naturaliter. §. nihil commune, ff. de acquir. possess.

Secunda opinio est, talem causam esse à domino feudi dirimendam, quia sit causa feudalis, liquidem agitur, ut restituatur feudum.

Tertia opinio distinguit aut enim est causa inter laicum possessionem feudi directum, & laicum, qui deicit, aut est inter clericum possessionem feudi spoliatum, & spoliatorem laicum.

Prima causa agi debet coram Domino feudi.

In secunda causa, Clericus uassallus possessione priuatus coram Iudice Ecclesiastico, potest spoliatorem suum, siue Dominum, siue uassallum conuenire, quia est sacrilegium, & sacrilegium est erimen Ecclesiasticum. cap. In canonibus 15. qu. 1.

In his opinionibus secunda est uerior. Ita Panorm. loco citato. non quidem quia causa possessoria apud eundem Iudicem tractari, & agi debeat, apud quem tractatur causa petitoria: ut constat ex l. nulli. cap. de iudic. & ex cap. de causa possessionis, & proprietatis: quibus locis habetur, eundem esse Iudicem possessionis, & proprietatis. Sed quia leges, consuetudines, & iura feudorum sunt Romanorum Pontificum auctoritate recepta. Et in constitutione Federici Imperatoris, lib. 2. tit. 35. §. Præterea, generaliter habetur, quaestionem de feudo agendam coram Domino, vel paribus curiæ. Neque obstat id, quod habetur in cap. ex parte, ubi tractata est causa possessoria coram ordinario loci, quia ibi uidua spoliata fuerat possessione castri: uidua uero in iure habentur, ut personæ miserabiles, hæc uero oppellæ protegentur ab Ecclesia, ac ideo possunt suos spoliatores coram Iudice Ecclesiastico conuenire. Denique hanc opinionem communem esse testatur Clarus, q. 90. ubi citat Bald. Iacob. Aret. Dec. & Curt. Iunior.

Septimò quaeritur, Quid dicendum sit, quando Dominus feudi, vel pares curiæ causam de feudo iudicare, vel recusant, vel non possunt? Respondet, tunc Iudicem competentem esse ordinariū loci. Abbas in cap. cæterum n. 3. de iudic. quid sit Dominus feudi fuerit Episcopus, siue Ecclesia, siue clericus, & causa de feudo inter uassallos laicos iudicare noluert, ad quemnam Iudicem tunc quaeritur de uoluerit?

De hac quaestione Panormitanus in cap. Verum de foro compet. nu. 16. ubi refert duas opiniones, unam, quæ dicit, causam ad Iudicem ordinariū loci ciuilem pertinere, quia sicut ob negligentiam Iudicis profani quaeritur feudalis ad Iudicem Ecclesiasticum deuoluitur, sic etiam quando Iudex Ecclesiasticus causam feudalem negligit uicem, sup-

ples civilis, & profanus Iudex. Sic Tancredus Vincentinus, & Hostiensis, teste Panormitano in *lro citato* ratio eorum est, quia Ecclesia rei feudalis dominium non habet, nisi uti-
le. Ergo in causa feudali omnia inter vassallos Ecclesie laicos, non agitur de re Ecclesie, sed de vili dominio, quod feuda-
tarius habet.

Altera opinio est Glossæ in *disto. §. verum*. talem negli-
gentiam suppleri non posse per Iudicem civilem, sed per Ec-
clesiasticum superiorem, etiam si vassalli sint laici, ad eum
enim tota causa devolvitur. Antea in *disto. cap. verum* di-
stinguit, si feudum est Ecclesiasticum, & concessum à Prin-
cipe Laico, tunc laicus superior, tanquam dominus feudi,
supplere potest negligentiam Ecclesiastici domini. Si feudum
est Ecclesiasticum, & non est obtentum à laico, sed ab Ec-
clesia, tunc Ecclesiasticus superior supplet negligentiam Ec-
clesiastici inferioris, nisi contrarium habuerit consuetudo:
Panorm. verò loco citato ait, etiam si feudum sit ab Eccle-
sia, modo quæstio feudalis sit inter vassallos laicos, si negli-
gens sit Ecclesiasticus Iudex, & Dominus inferior, supplere
vicem eius ordinatum Iudicem secularem: id probat dua-
bus, aut tribus rationibus, quando Episcopus est Iudex feu-
di, non ut Episcopus, sed ut Dominus rei feudalis, ac proin-
de ut laicus. Iudex enim Ecclesiasticus supplet negli-
gentiam Iudicis profani, non contra, extra causas feudales, eo
quod Ecclesiasticus Iudex cum tractet causas spirituales,
superior est Iudice civili, qui tantum tractat causas tempo-
rales, & civiles. Secus est in causis feudilibus, ubi Episco-
pus Iudex est feudi, ut Dominus, & proinde ut laicus.

Octavo quæritur, An iurisdictio, quam habet Dominus
feudi in vassallos litigantes de feudo, sit ordinata, & an de-
legata? Respondeo, esse ordinatam. Est in re opinio com-
munis, teste Curcio apud Clarum, *quæst. 90*. Ita enim docet
Innoc. & Panorm. in *cap. casorum, de iudicis, & in cap. ve-
rum, de foro compet.* Et ratio est, quia est iurisdictio à lege
data, videlicet constitutione Federici Imperatoris, *lib. 2. fe-
udo. tit. 55. §. præterea*. Nec impedit si sit iurisdictio ad cer-
tas causas, videlicet feudales, non ad omnes: quia factus est,
si sit iurisdictio à lege data.

Nono quæritur, an quando vassallus est clericus, & cau-
sa est criminalis, quia agitur criminaliter, vel civiliter, de
crimine, ut ipse Clericus feudo priuetur, Dominus feudi lai-
cus possit de crimine clerici cognoscere, & iudicare? Respon-
deo cum Innoc. & Abbate in *c. verum. n. 17. de foro comp.*
minimè, quia laicus clericum punire non potest, ergo nec
de crimine eius cognoscere: deferenda causa est ad Præla-
tum ordinatum, & si ille clericum criminis damnauerit,
ob quod mereatur feudum amittere, tunc Dominus feudi
eum feudo privandum per Iudicem competentem curabit.
Et si à crimine clericum prælatus absoluerit, tunc Dominus
feudi nequit ultra procedere.

Decimo quæritur, An Dominus feudi laicus possit con-
tra vassallos clericos sententiam privationis feudi executio-
ni mandare, ita ut eos à feudi possessione repellat? De hac
quæstione Panormitanus, in *cap. verum. n. 23. de foro com-
petenti*.

Dux sunt opiniones, una asserentium, id Dominum feu-
di posse facere, ita sentit Innocentius, teste Panormitano.

Altera verò est, negantium posse in clericum manum in-
iicere, contra Canonem, si quis suadente: vel vim inferre,
sed debet clericus à possessione feudi amoveri per Iudicem
Ecclesiasticum, quoniam quemadmodum laicus de crimi-
ne clerici cognoscere, vel iudicare non potest, sic etiam clericus
punire, aut compellere nequit: ergo sicut Iudex Ec-
clesiasticus solus cognoscit de crimine, quo clericus mere-
tur privationem feudi, sic solus potest clericum à possessione
feudi repellere. Ita contra Innoc. Ioan. Andr. & Panormi-
tanum.

Vndecimo quæritur, Quis sit Iudex competens, ad quæ
possit appellari in causa feudali? Respondeo cum Innocen-
tio & Abbate in *cap. verum. num. 25. de foro competenti* esse
Iudicem competentem Dominum superiorem, qui rem in

feudum concessit, tamen ille sit laicus, & Tu Iudex inferior, ac
vassalli Dominus, à quo appellatur, sit clericus, quia tunc
is Iudex inferior non cognoscit, & iudicat causam feuda-
lem, ut clericus, vel Episcopus, sed tanquam Dominus feu-
di, & ideo si habet alium superiorem etiam laicum, qui sit
Dominus feudi, ad eum est appellandum, Verbi gra-
tia, sit Episcopus Dominus inferior feudi habens
vassallum laicum, vel illud feudum sit datum Ecclesie
cathedrali ab Imperatore, vel Rege, vel alio laico Principe,
tunc si appelletur à sententia Episcopi in causa feudali, ap-
pellandum est ad Imperatorem, vel Regem, vel Principem
superiorem Dominum illius feudi, à quo Ecclesia feudum
accepit, quemadmodum si aliquis Episcopus sit idem &
Canonicus alicuius Ecclesie, sed & inter Canonicos tam-
quam Canonicus, non tamquam Episcopus.

Duodecimo quæritur, Quid dicendum, quando contra
Dominum volentem inter vassallos de causa cognoscere,
vult ipsorum aliquem excipere, nimirum negando se esse
vassallum? numquid ipse Dominus potest cognoscere, an
sit sua iurisdictio? Respondeo Curcius de *feudis parte septi-
ma, in secunda regula, quæst. 7*. esse communem sententiam
non posse, quia nemo esse potest Iudex in propria causa.

Quare Iudicis est ordinari cognoscere, an hic sit vassal-
lus, & postquam probatum fuerit eum esse vassallum, cau-
sa de feudo ad Dominum pertinet.

Decimotertio quæritur, Vtrum vassalli, qui de feudo litigant,
possint ad alium Iudicem causam feudalem deferre
ex communi consensu, absque voluntate Domini? Respon-
deo, minimè: Ita Bartolus, Alexander, Iacobus Curtius, &
alii apud Clarum, *quæst. 90*. Et ratio id ostendit, quia iurisdic-
tio ordinata convenit Domino feudi ex lege, ergo vassal-
li, dum litigant, nequeunt ad alium Iudicem causam deferre,
quia contra leges, & iura privatis facere contraria non
licet.

Quadam quæstiones de forma exercendi iudicii, & generatim de feudis.

CAPUT XX.

PRIMO quæritur, Quæ nam forma exercendi iudi-
cii in causa feudali servetur? Respondeo, servari ius
Romanum, nisi qualenus consuetudo in libris Feudo-
rum contraria reperitur. *titul. 1*. Exempli gratia, iure feu-
dorum soli pares curie admittuntur ad testimonium dicen-
dum, nulli verò extranei, *lib. 1 tit. 26*. quod à iure Romano
abhorret: sunt enim aliquot exceptiones, si vel tempore in-
iustituz pares affuerint, vel si clericus velit iustituz
probare, tunc recipiuntur testes extranei. Item si nulli alii
vassalli fuerint, per extraneos licet alicui iustituz probare,
lib. 2 tit. 2 §. Si autem.

Singulare quoque est in feudis, ut quinque testes sint ne-
cessarii ad probandum crimen in vassallo, *lib. 2 tit. 57*. cum
iure civili ad id probandum duo testes sufficiant. *l. ubi ff. de
testibus*. Item in feudali causa, femina ad testimonium non
admittitur, *lib. 2 tit. 32. ad finem*. cum in aliis causis, iure
Romano, femine testimonium recipiatur, *l. 22 ff. de te-
stibus*. Insuper in feudis, instrumentum publicum nullam
vim habet, nisi in tribus, vel duobus paribus curie sit con-
firmatum, *lib. 2 tit. 2. & 32*: ac instrumentum publicum
iure Romano per se fidem facit.

Secundo quæritur, Quid sit dicendum, ubi duo conten-
dunt, vtrum prædium sit feudale, utri nam eorum in-

combat probatis, an eis, qui allodialia? Respondeo, rem omnem censeri liberam, nisi contrarium probetur. *l. Altius, & l. in adibus, C. de sexantibus*. Et quia feudum seruitus quædam est, res una quæque creditur esse allodialis, non feudalis, nisi contrarium ostendatur. Nec satis est, si Dominus feudi dicat, se iurisdictionem habere in territorio: nam fieri potest, ut iurisdictionem ibi habeat, sed nec feuda, nec vassallos, *lib. 2. tit. 5. §. Si vero*.

Tertio quaeritur, Vtrum vno vassallo deficiente, feudum accrescat alteri? Respondeo, minime: feudum enim per successionem acquiritur, non autem accrescit alicui. Bartolus in *l. Si mihi, ff. de verborum obligationib.* & Panormitanus, in *cap. vlt. de feudis*.

Quarto quaeritur, An Ecclesia possit citra usuram feudum recipere in pignus, hoc est rem suam, quam alteri dedit in feudum, recipere tanquam pignus, & interim fructus facere suos. Respondeo, posse, hoc enim declaratum est in *cap. de feudis*. dummodo interim vassallum liberet à ministerio, & obsequio debito.

Dubia autem quæstionis est, cur usura non sit, si id faciat Ecclesia, cum tamen usura sit, si fructus pignoris in fortem non computet creditor?

De hac quæstione egimus supra. In præsentia loco autem sufficit breuiter dicere, Glossam communi consensu improbatam, cum dicit, hoc est speciale in Ecclesia, vt res citius ad eam reuertatur, nec habere locum in laico. Contra quod est argumentum, quia usura iure diuino, & naturali damnatur, ergo Ecclesia non permittit usuras.

Aliorum est opinio textum prædictum non habere locum nisi in Vassallis Ecclesiæ, agros colentibus, & soluentibus pensionem fructibus æqualem. Sed contra est, quia textus generatim loquitur.

Alii putarunt, rationem textus esse, quia sic ab initio inter Ecclesiam, & vassallum conuenit, & contractus ex pacto contrahentium legem sortiuntur. Hoc etiam responsum nullius est momenti, quia pactum non valet, vt soluat usura. *cap. Debitorum, de iur. iur.* Goffredus, & Innocentius dixerunt, causam in prædicto textu intelligi, quia feudum Ecclesiæ contra ius possidebatur, nec illud recuperare Ecclesia poterat.

Hæc etiam sententia merito reuocatur, quia posset ecclesia ministerium exigere, donec recuperaret totum id, quod ipsius intererat.

Quare dicendum est cum Hostiensis, Ioanne Andrea, Panormitano, & aliis, id quod prædicto in textu decernitur, vim & locum habere ex natura, & conditione feudi, quæ talis est, vt directum dominium penes dominum maneat, & vtile ad vassallum transferatur, ea lege, vt certum ministerium, & obsequium Domino exhibeat, alioqui res in feudum data ad Dominum reuertatur, & vtile dominium cum directo consolidetur. Quare cum res feudalis ad Dominum redit, Dominus ex se sua percipit fructus, & proinde tacit suos.

Ergo, dices, tunc Dominus non habet feudum in pignus quia rei propriæ pignus non est? Respondeo, non esse propriæ pignus: habere tamen aliquid, quod est proximum pignoris, quia Dominus retinet sibi feudum, donec vassallus sibi satisfaciat, eo quod debitum ministerium, & obsequium denegauerit.

Quinto quaeritur, An feudum paternum debeat filius in legitimam portionem computare. Hanc quæstionem tractat *Clarus lib. 4. Receptorum sententiarum, §. Feudum, quæst. 46.* & respondet: Si feudum pater accepit sibi, & hæredibus, tunc quia dicitur hæreditarium, debet filius in legitimam computare: idque probat Bartoli testimonio, & Ruini.

Idem, inquit, iuris est, si pater accepit sibi, & liberis. Idem quoque, si pater accepit simpliciter, vt possit transferre in quos voluerit: Nam in his casibus filius cogitur in legitimam portionem computare: quoniam accipit illud à patre eodem iure, & nomine, quo accipit alia bona paterna. Ad idem iuris non est, si feudum ad filium deueniat aliunde quam ex parte, quia tunc feudum censetur in bonis sibi aduentitiis, vel etiam castrensibus, vel quasi castrensibus.

os (so
7

FINIS LIBRI DECIMI

